

Det finlandssvenska Festivalfältet

Marjana Johansson

Det finlandssvenska festivalfältet

Marjana Johansson

© Marjana Johansson
REDAKTÖR Håkan Näsman
LAYOUT OCH PÄRM Lena Malm
PÄRMFOTO Cata Portin
TRYCK Universitetstryckeriet, 2010
TRYCKORT Helsingfors
ISBN 978-951-9211-70-1

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Studiens bakgrund och syfte	6
Utgångspunkter för utvärdering av kulturverksamhet	8
Studiens omfattning och genomförande	15
Kort beskrivning av festivalerna	19
Etablering och kontinuitet: att starta och upprätthålla en festival	23
Festivalen som organisation	29
Att upprätthålla en ideell balans	30
Att hitta formen	31
Ekonomiska nyckeltal	33
Lokala samarbetspartners	39
Intresseorganisationer och regionala samarbetsnätverk	40
Samarbete med andra festivaler	42
Profilering och marknadsföring	44
Festivalens värdeskapande roll	46
Erbjuder en unik, högkvalitativ upplevelse	46
Främjar en viss genre och/eller ett allmänt kulturintresse	47
Uppmärksammar en lokal kulturhistorisk miljö, bidrar till en positiv image	48
Engagerar lokala aktörer	49
Att beakta olika värdeaspekter	49

Svenska kulturfonden som samarbetspartner	50
Kultur över språkgränsen	51
En aktiv kulturaktör eller en passiv penningpung?	52
Ansökan och redovisning	57
Fördelning av bidrag	59
Slutsatser och förslag	61
Kvalitetskriterier och principer för bidrag	62
Konstnärlig kvalitet	62
Räckvidd och genomslagskraft	63
Professionalitet/organisationsutveckling	63
Samarbets- och utvecklingsinitiativ	64
Kulturfondens interna processer	65
Studiens begränsningar	65
Avslutande reflektioner	67
Bilaga 1: Intervjuteman	68

Sammanfattning

DENNA STUDIE HANDLAR om festivaler. Stora som små, regionala som internationella, traditionsenliga som nyskapande utgör de ett viktigt inslag i det finländska kulturlivet. Festivaler ger rika kulturupplevelser och har ibland väsentlig betydelse för orten där de arrangeras eftersom de lockar besökare och skapar möjligheter att engagera lokala parter inom flera sektorer.

Svenska kulturfonden ger bidrag till ett antal festivaler årligen. En översikt av bidragsbeslut för kulturverksamhet som kan klassificeras som festivaler ger vid handen att drygt en miljon euro beviljades för dylik verksamhet under åren 2005–2009. Vissa festivaler ordnas som en del av en bredare föreningsverksamhet, medan andra festivaler har varit upphovet till att en förening grundats. Denna studie är en översikt av 26 av de festivaler som Svenska kulturfonden stöder. Syftet är dels att ge en översikt av verksamheten för dessa festivaler och därmed kunna säga något i allmänhet om arbetsvillkoren för dylika organisationer, dels att föra en diskussion om hur kulturverksamhet, som i fallet med dessa festivaler, kan utvärderas. Festivalerna presenteras därmed både som organisationer med vissa särdrag, och som aktörer som skapar såväl ekonomiskt som socialt och kulturellt värde.

Studien riktar sig såväl till enskilda personer och organisationer, som arbetar med kulturverksamhet i praktiken, som till kulturpolitiska beslutsfattare som är med och formar kulturfältet – i detta fall speciellt Svenska kulturfonden. Förhoppningen är att denna rapport ska kunna bidra till diskussioner om betydelsen av denna typ av kulturverksamhet, och hur den verksamheten kunde utvecklas framöver.

Ett stort och varmt tack riktas till de arrangörer som lät sig intervjuas. De många exemplen, berättelserna och insiktsfulla tankarna om festivalers väl och var var ovärderliga och gjorde sammanställningen av rapporten till ett rent nöje.

Studiens bakgrund och syfte

SVENSKA KULTURFONDEN VERKAR för att stöda finlandssvenska satsningar bland både professionella och amatörer. En del av de bidrag som Svenska kulturfonden beviljar går till festivaler, men någon översikt av i hur hög grad detta sker och hur festivalernas verksamhet ser ut har hittills inte gjorts. Festivaler utgör ett viktigt och synligt inslag i det finlandssvenska kulturfältet och det vore av nytta att få insikt i de aktuella frågor och framtida planer som festivalarrangörer arbetar med. Syftet med denna undersökning är att studera ett antal festivaler som erhåller understöd från Svenska kulturfonden: att ge en översikt av såväl ekonomiska som andra faktorer som påverkar festivalernas verksamhet och resultat, och att presentera riktlinjer som kan stöda festivalernas fortsatta utvecklingsarbete. Studien riktar sig till såväl festivalarrangörer och andra aktörer inom kultursektorn som till Svenska kulturfonden, som underlag för diskussioner om kriterier och riktlinjer för beviljande av bidrag. Samtidigt som det vore stelbent att bedöma alla festivaler på basis av strikt enhetliga principer, så är det bra att peka på vissa generella aspekter som kan gälla som kriterier för utvärdering och finansiering av verksamheten.

Studien baserar sig på intervjudata, årsberättelser samt på information från ansökningar och övrigt material från Svenska kulturfonden. Det är författarens förhoppning att studien ska kunna utgöra en grundläggande om än partiell kartläggning av fältets verksamhet och ge en bild av de omständigheter som arrangörerna får anpassa sig till, men också visa vilka omständigheter som man aktivt strävar efter att förändra. Denna information kan beaktas dels för att man ska förstå arrangörernas verksamhetsförutsättningar och därmed kunna stöda dem på ett meningsfullt sätt, dels för att kunna skapa nya former för kontakt och samarbete mellan aktörerna på fältet.

Även om ekonomiska nyckeltal utgör en viktig del för att få insikt i verksam-

heten är meningen inte att reducera festivalerna till tabeller och ekonomiska jämförelsetal. Studien är utformad enligt ett kvalitativt perspektiv och strävar efter att ge en mångfasetterad bild av festivalerna som levande, inspirerande och berikande händelser som bringar samman en rad olika aktörer.

Som all data så är även den information som ingår i den här studien färskvara. Information som gäller antal besökare, festivalernas tidpunkt, ekonomiska struktur osv. är föränderlig och ska läsas med det förbehållet.

Utgångspunkter för utvärdering av kulturverksamhet

HUR KAN MAN mäta det värde som en konsert, föreställning eller någon annan kulturupplevelse skapar? Det handlar trots allt om subjektiva upplevelser som konsumeras i samma stund som de produceras. Samtidigt tillskrivs kulturverksamhet ett stort värde för individen och samhället. På en nationell kulturpolitisk nivå hänvisas till kulturens positiva effekter i form av ”andlig tillväxt, inlärning och välmående” (Undervisningsministeriet 2009)¹. Kulturverksamhetens betydelse för den regionala livskraften betonas också. För orten där festivalen arrangeras anses det medföra flera fördelar, till exempel i form av ett ökat antal besökare och en positiv image. Konst och kultur anses ha ett värde i sig, samtidigt som kulturverksamhet även ses bidra till att stärka och upprätthålla den samhälleliga konkurrenskraften. Denna aspekt har fått en mer markant betydelse i och med ett ökat fokus på den kreativa ekonomin, där verksamhet som faller inom denna sektor (till exempel musik, teater, konst, fotografi, arkitektur osv.) ses kunna skapa en betydande konkurrensfördel på landsnivå. Därmed tillskrivs kulturella aktiviteter en direkt ekonomisk betydelse.

Att arrangera kulturverksamhet i form av festivaler har flera intuitiva fördelar. En festival är klar och överskådlig på grund av sitt format. Den utspelar sig under en begränsad tid på en viss plats. Festivalformatet erbjuder en kompakt organisation som kan profileras kring ett specifikt tema och som potentiellt är lätt att synliggöra som ett tydligt paket. Festivaler är säsongsbetonade, och de flesta – dock inte alla – pågår under sommaren. Detta kan ses som en fördel eftersom evenemanget då automatiskt placeras i ”festivalfacket” men även som en utmaning eftersom många festivaler tävlar om uppmärksamhet och publik under en kort tid. Speciellt gäller detta för uttryckliga sommarorter där evenemangska-

1 <http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/?lang=sv>

lendern är så pass späckad att det upplevs finnas föga utrymme för att passa in ännu ett evenemang, eller för att ändra på existerande tidtabeller.

I en undersökning som Finland Festivals gjorde 2007 och som omfattade 74 festivaler uppgick de deltagande festivalernas totalbudget till 37,5 miljoner euro. Enligt Finland Festivals' uppskattning uppgår totalbudgeten för hela festivalfältet i Finland till 45–50 miljoner euro (Finland Festivals 2007)². Festivaler utgör därmed ett betydande inslag i den finländska kultursektorn, och de anses skapa ett betydande värde. Utgående från angivna uppskattade budgetar för år 2009 för de 26 festivaler som ingår i denna studie uppgår dessa festivalers sammanlagda budgetar till drygt 2,1 miljoner euro. Budgetarna varierar mellan 10 000 och 300 000 euro, med en median på ca 50 000. Av de 26 festivalerna är det fem stycken som uppger en budget på över 100 000 euro: Baltic Jazz, Faces Etnofestival, Hangö Teaterträff, Musikfestspelen i Korsholm och Jeppis Jazzfestival, som dock bör ses som ett undantag i och med att budgeten för 2009 byggde på en planerad kraftig tillväxt. Vanda Barock ordnades inte 2009 men faller också inom denna storleksklass.

Nationellt sett var de tre största festivalerna i Finland på basis av antal sålda biljetter år 2009³ Helsingfors Festspel (ca 83 000), Pori Jazz (56 000) och Operafestivalen i Nyslott (ca 54 000). Alla festivaler är inte av denna kaliber, och meningen är nödvändigtvis inte att i första hand försöka skapa fler dylika kommersiellt betonade megaevenemang. Småskaliga festivaler har sin funktion som arenor för kulturell verksamhet på ett lokalt och regionalt plan. Festivalerna i denna studie når inte upp till nämnda storleksklass, men flera av dem har funnits under många år och är viktiga inslag i det lokala och regionala kulturlivet, och i växlande mån är de även viktiga för lokalnäringslivet. Meningen är inte att formulera universala tillväxtstrategier utan att ge en översikt av de aktuella förutsättningar som en lokalt eller regionalt definierad kulturverksamhet har, och visa hur man går till väga för att upprätthålla och utveckla verksamheten. Samtidigt kan vi förhoppningsvis återge goda exempel på hur man har utvecklat verksamheten för att om möjligt sprida dessa goda idéer på fältet. Att konstruera en heltäckande karta över finlandssvenska kulturevenemang vore material nog för en utredning i sig. Generellt kan man säga att fältet kännetecknas av en stor mängd små evenemang med lokal profil och räckvidd. Om man inkluderar hembygdsgårdar, byafester och liknande evenemang blir resultatet mycket schatterat.

2 <http://www.festivals.fi/tilastotieto/a/?/fin/>

3 Finland Festivals 2009, <http://www.festivals.fi/tilastotieto/a/?/fin/>

I all utvärderingsverksamhet är den grundläggande frågan vilka mål och syften som den utvärderade verksamheten borde uppnå. Dessa mål kan vara kort- eller långsiktiga. Likaså kan fokus antingen ligga på vilka effekter som förväntas bli uppnådda med verksamheten, eller på den process genom vilken man utför verksamheten. Att utvärdera effekterna av kulturella aktiviteter är som sagt komplicerat, och det är inte heller där studiens fokus ligger. Det primära syftet med studien är inte att fastställa om festivalerna kan anses vara ”bra” eller ”dåliga” i fråga om konstnärlig kvalitet eller utförande. Utgångspunkten är att de som arbetar med att organisera festivalerna har kunskap och erfarenhet att skapa ett intressant och givande innehåll och ett fungerande evenemang givet de förutsättningar de har. Syftet är i stället att dels samla den kunskap som finns utspridd bland olika arrangörer för att kunna formulera kriterier genom vilka festivalernas arbete och värde kan förstås, dels att försöka ge förslag på hur verksamheten kan förbättras till nytta för båda parter genom att göra en översikt av Svenska kulturfondens arbetsprocesser när det gäller stöd för festivalerna.

Kultursektorn är beroende av olika former av bidrag. En rapport som är under färdigställande hos Centralkommissionen för konst⁴ ger en översikt av utvecklingen av statliga bidrag till kulturevenemang 2000–2008. Av denna rapport kan avläsas att statens (Undervisningsministeriet och Finlands filmstiftelse) stöd till kulturevenemang konsekvent har utgjort ca 1 % av den totala statliga konst- och kulturbudgeten. År 2008 uppgick stödet till 4,2 miljoner euro. Av de 489 kulturevenemang som ansökte om bidrag 2000–2008 beviljades 223. Av dessa fick 68 bidrag under alla nämnda år, medan 34 fick bidrag endast ett år. I den grupp som fick bidrag under vissa år finns evenemang som inte ordnas varje år. En betydande grupp är sådana kulturevenemang vars bidrag startade år 2000 men som därefter har fått bidrag varje år. Generellt sett har 52 % av de sökande fått ett bidrag på 20 000 euro eller mindre under perioden. Ett evenemang som är i särklass är Operafestivalen i Nyslott, den enda festival som får ett bidrag på över en halv miljon euro (men som däremot har fått 17 % av den totala summan bidrag). Man kan alltså utläsa att det har uppstått en viss cementering av kulturevenemang, där bidrag återkommande beviljas till tidigare framgångsrika sökande. Dessa evenemang får ofta också ett något högre bidrag.

4 Rautiainen, P. (utges 2010) Valtion tuki kulttuuritapahtumille 2000–2008. Helsingfors: Centralkommissionen för konst.

De sökande som får stöd ska å sin sida redogöra för verksamheten: vilka de planerade målen är och om man har uppnått dem. För bidragsgivaren gäller sedan att bedöma om den redovisade verksamheten kan anses motsvara förväntningarna. I denna process är det flera kriterier som måste vägas mot varandra. Ett visst existerande behov eller intresse för kulturverksamheten bör kunna påvisas, vilket ofta illustreras med besökssiffror. Om det gäller en festival så bör man kunna påvisa ett publikunderlag som kan anses vara rimligt i förhållande till verksamhetens mål och budgetens omfattning. Här bör dock påpekas att man inte kan dra entydiga slutsatser genom att enbart jämföra budget och publiksiffror – vissa festivaler är dyrare i drift beroende på hur man utnyttjar befintlig infrastruktur, om festivalen är spridd på flera orter och beroende på hur många och långväga artister som engageras. Man måste se till de olika utgångspunkter och syften som varje festival har. Om ett viktigt syfte är att erbjuda föreställningar runtom i regionen blir transport- och hyreskostnader vanligen högre. Om ett viktigt syfte är att erbjuda en träffpunkt för dem som verkar inom sektorn, som i fallet Hangö Teaterträff, så innebär det att festivalen till en del har samma publik som deltagare, och att ”artistbudgeten” blir större. Alla festivaler vill erbjuda ett högklassigt program inom sin genre, men hur man går till väga i praktiken varierar. Det gäller alltså att bedöma festivalens resultat i enlighet med riktlinjerna för dess verksamhet.

För att granska det värde som en festival kan tänkas skapa, kan man närma sig fenomenet ur tre perspektiv:

- * ett ekonomiskt perspektiv, där fokus ligger på hur intäkter och arbetstillfällen skapas, och hur lokalsamhället gynnas
- * ett socialt perspektiv, där fokus ligger på hur festivalen kan ses bidra till att skapa och upprätthålla sociala relationer
- * ett kulturellt perspektiv, där fokus ligger på festivalen som en arena för att förverkliga en viss typ av kulturell aktivitet.

Dessa tre aspekter är inte ömsesidigt uteslutande, utan fungerar i relation till varandra. Kriterier som ofta används för att utvärdera festivaler inkluderar antal besökare, omsättning och den beräknade summa pengar som besökarna använder under festivalen, inklusive kringaktiviteter såsom inkvartering och restaurangbesök. Dessa nyckeltal måste alltid ställas i relation till festivalens målsätt-

ning och medvetna profilering. Alla festivaler strävar till exempel inte efter att växa. Att hålla antalet besökare på en nivå där det fortfarande finns mer efterfrågan kan ses som ett kvalitetskriterium. Intäktsstrukturen varierar även kraftigt mellan festivaler. Medan vissa festivaler till stor del förlitar sig på biljettintäkter så är denna intäktspost marginell för andra, som i stället förlitar sig på understöd från stat, kommun och fonder.

Svenska kulturfondens syfte är att understöda finlandssvensk kulturverksamhet i enlighet med vad stadgarna föreskriver. Uppdraget är brett: i kultursektorn ingår en rad olika aktiviteter. Syftet är att upprätthålla en levande kultursektor, som utan bidrag från kulturfonden och andra kommunala och statliga bidragsgivare inte skulle kunna upprätthållas. Samtidigt har kulturfonden ett ansvar att förvalta sitt kapital och fördela bidrag enligt överenskomna och allmänt accepterade principer. Hur man definierar dessa principer är en central fråga. Ska man stöda största möjliga antal satsningar inom en mångfald aktiviteter med en mindre summa? I hur stor grad ska man koncentrera satsningarna på en viss sektor eller aktivitet? Hur väljer man i så fall dessa sektorer? Hur ska man balansera satsningar mellan professionell verksamhet och amatörsatsningar? Mellan nya satsningar och fortlöpande verksamhet? Mellan institutioner och fria grupper? I hur stor grad ska kulturorganisationerna förväntas generera egen finansiering?

Festivaler, såsom all annan kulturverksamhet, arrangeras inte i ett vakuum. Deras utformning och utveckling påverkas av tillgång till finansiella och mänskliga resurser. För att kulturpolitiska målsättningar ska kunna uppfyllas tillämpas olika program, projekt och mekanismer för finansiering av kulturverksamhet. Bland potentiella resurskällor finns bidragsgivare som Svenska kulturfonden. Svenska kulturfondens riktlinjer och beslut påverkar sålunda delvis hur det finlandssvenska konst- och kulturfältet utformas, medan de aktiviteter som utförs inom fältet påverkar riktlinjernas fortsatta utformning, till exempel gällande olika specialsatsningar. Det handlar således om en ömsesidig relation, där båda parter påverkar och samkonstruerar de mål som anses vara önskvärda och eftersträvansvärda, samt vad som anses utgöra måttet för en lyckad verksamhet. Vilka former och typer av kulturverksamhet som understöds är och ska vara föremål för en kontinuerlig dialog. De kriterier som tillämpas för utvärdering av kulturverksamhet och som används som bas för finansieringsbeslut är varken givna eller oföränderliga. Beroende på vilka aktörer som är aktiva på fältet så omformas spelplanen.

Man kan därmed säga att det värde som bestäms för olika kulturaktiviteter är *relationellt* betingat mer än absolut, det vill säga att det skapas i samarbete mellan aktörer. Samma aktivitet kan ha olika betydelse och olika ”värde” för olika aktörer, men i viss grad behövs ett ömsesidigt accepterat värde för att samarbetet ska fungera. På samma sätt bestäms ansvarsskyldighet också i relationer, det vill säga vilken roll varje aktör har i verksamheten, och hur denna verksamhet ska redovisas. Rent konkret redovisar festivalerna sin verksamhet i årsrapporter inklusive resultaträkningar, men man kan också fastställa riktlinjer för att redogöra för andra former av aktiviteter. En relation som är central för denna studie är relationen mellan Svenska kulturfonden och de inkluderade festivalerna.

Eftersom värde inte är absolut och är svårt att mäta objektivt, leder det till att utformningen av redovisningskriterier kommer att synliggöra olika aspekter av festivalen. Redovisning innebär just detta – att konkretisera vissa delar av verksamheten som man på bästa möjliga sätt anser förklara dess innehåll och värde. Då man redovisar verksamheten lyfter man fram vissa utvalda delar som annars skulle förbli ”osynliga” – man bestämmer vilken sorts information som måste ges för att en utomstående ska få en bild av verksamheten. Hur man bygger denna bild beror dels på vilken sorts information som är obligatorisk (t.ex. lagstadgad), dels på vilken sorts information som parterna i en relation anser vara relevant.

För att vidareutveckla resonemanget om intressenter kan vi använda oss av sociologen Howard Beckers tanke om ”konstvärldar”.⁵ Då man ser ett konstverk eller en föreställning är man oftast inte medveten om de val som har gjorts på vägen, hur tillgången till olika material har påverkat det slutgiltiga resultatet, vilka andra än konstnären som har bidragit till verkets uppkomst och fortsatta liv (bidragsgivare, kritiker, osv.). Samtidigt placeras verket eller föreställningen i en kategori inom det gällande kulturfältet: Är detta avantgarde eller traditionell teater, vad betyder det i så fall för var den uppförs och vilken publik den kan tänkas locka? Vad Becker vill understryka är att det inte finns några på förhand givna slutresultat, utan att det är en mängd mer eller mindre synliga resurser som under arbetets gång formar verket. Samtidigt är kulturverksamhet bunden till vissa regler som gäller på fältet, som till exempel påverkar tillgången till finansi-

5 Becker, H. 1982. *Art Worlds*. Los Angeles: University of California Press.

ering. På samma sätt finns det inget givet, rätt recept för hur en festival ska utformas utan i stället finns en pool av potentiella resurser som kan mobiliseras. Att för det första vara medveten om dessa resurser och för det andra ha tillgång till dem är därför viktigt.

Det som Beckers resonemang också leder till är att de kategoriseringar och genrefördelningar som används upprätthålls delvis genom till exempel bidragsformer. Om ett evenemang inte ”passar in” i någon kategori så blir det svårt att klassa och därmed understöda. I samma anda resonerar kulturforskare Justin Lewis⁶ att värdet på kultur alltid är socialt bestämt, genom interaktion mellan olika parter. Hur värde uppfattas får konsekvenser för vilka typer och former av kulturaktiviteter som anses berättiga ett understöd. Meningen med denna studie är därmed att framföra möjliga kriterier som är relevanta för att föra en dialog om vilka kriterier som behövs för att utvärdera verksamheten.

6 Lewis, J. 1990. *Art, Culture and Enterprise: The Politics of Art and the Cultural Industries*. New York: Routledge.

Studiens omfattning och genomförande

EN FÄRDIG LISTA på vilka festivaler som Svenska kulturfonden stöder fanns inte att tillgå, vilket innebar att det första steget var att sälla ut bidragsmottagare som kunde klassas som ”festival”. Vilka evenemang som kan anses vara festivaler är inte nödvändigtvis självklart. Med festival förstås vanligen ett regelbundet återkommande evenemang som arrangeras på en given plats. För att vidare klassificera kulturevenemang kunde följande kategorier tillämpas:

1. Evenemang med en generell kulturprofil
2. Evenemang som fokuserar på en viss konstform
3. Evenemang som firar en plats
4. Evenemang som utmärker en viss grupp
5. Evenemang med ett primärt kommersiellt syfte
6. Evenemang som utmärker en viss kalenderhögtid

Evenemang som inte ingår i den slutgiltiga studien är sådana som organiseras för att fira en plats eller ett samhälle (t.ex. sommarkdagar och hembygdsfester), evenemang som har ett tydligt kommersiellt syfte (t.ex. marknader) och evenemang som inte är öppna för allmänheten. Noteras bör att de ovan nämnda kriterierna inte är ömsesidigt uteslutande; ett evenemang som representerar en viss konstform, till exempel klassisk musik, kan likaväl ha som ett syfte att fira en plats i bemärkelsen göra den känd, bygga på dess historia eller i övrigt lyfta fram dess attraktiva drag. Kriterier som de ovanstående är således inte absoluta, men kan användas för att skapa en viss ram för att förstå och kategorisera olika typer av evenemang.

Urvalet gjordes bland de festivaler som fått bidrag av Svenska kulturfonden under åren 2005–2009. Urvalet avgränsades till festivaler som fått ett årsbidrag

på 2000 euro eller mer. För att avgränsa studien till festivaler som uppvisar kontinuitet valdes festivaler som har fått bidrag minst tre gånger under nämnda femårsperiod. Bland Svenska kulturfondens bidragsmottagare finns även festivaler som har arrangerats ett fåtal gånger och sedan avslutats. Att festivaler kommer och går är inte ovanligt; ibland följer festivaler en livscykelaktig bana. Orsaker till nedläggning kan vara ekonomisk ohållbarhet, ett svalnande intresse bland arrangörerna (speciellt om festivalen förlitar sig på en handfull eldsjälar) eller ett bristande publikstöd. Ibland kan en festival förstås också medvetet arrangeras som ett engångsevenemang. Att undersöka festivaler som har erhållit bidrag under en tid och sedan lagts ner vore av intresse, men det faller utanför ramen för denna studie. Sålunda är de festivaler som ingår i studien aktiva i dagsläget.⁷

Urvalet gjordes också med hänsyn till genre, historia, storlek och region. Meningen var att omspänna flera genrer, att inkludera såväl festivaler som pågått i många år som nykomlingar, stora som små, samt festivaler som representerar regionerna Nyland, svenska Österbotten, Åboland och Åland. Den äldsta festivalen startade år 1975 (Ålands orgelfestival) medan den nyaste såg dagens ljus ett trettiotal år senare, år 2006 (Ekenäs Filmfest). Genrevis fördelar sig festivalerna så att 17 festivaler representerar musik (jazz, kammarmusik, orgelmusik, rock, visor), tre representerar litteratur, fyra representerar film, en representerar teater och en (Faces Etnofestival) omspänner flera genrer. Gällande genre kan man konstatera att flera festivaler inte strikt kan klassificeras som en viss genre, utan de omfattar olika genrer inom en viss konstform, eller omfattar olika konstformer (till exempel Pargas Orgelfestival som även har kammarmusik på repertoaren och Vera Filmfestival som har musikinslag). Klassificeringen har här gjorts enligt festivalens huvudsakliga inriktning. Tidsmässigt pågår festivalerna mellan två och åtta dagar, medan publiksiffrorna ligger mellan några hundra och tiotusen. De flesta festivaler, 21 stycken, arrangeras av föreningar. En är inte en registrerad förening (Nordisk Visfest i Hangö) medan de resterande är underordnade staden eller kommunen. Festivalorganisationens storlek varierar speciellt beträffande antalet frivilliga som involveras i festivalen, från en handfull till flera hundra.

Data som samlats in för studien omfattar intervjuer med en representant för

7 Situationen är dock lite oklar för Vanda Barock, som på grund av ett avslag från Vanda stad på en ansökan om ökat stöd inte ordnades sommaren 2009.

respektive festival (oftast föreningens ordförande eller någon annan person som har ansvar för organiseringen), bidragsansökningar som skickats in till Svenska kulturfonden och årsredovisningar som arrangörerna skickat in. En förfrågan skickades ut per e-post, där syftet med studien förklarades och mottagaren tillfrågades om det vore möjligt att intervjua dem. Meddelandet skickades till personer som omnämns som kontaktpersoner i bidragsansökningar. Av de 26 festivaler som valdes ingår 23 i intervjustudien. Av dessa intervjuades 21 medan två föredrog att svara på frågorna per e-post. För de resterande tre festivalerna (Kimitoöns Musikfestspel, Musik vid havet och Vanda Barock) har information baserad på tillgängliga dokument använts. Även om representanter för dessa tre festivaler inte har intervjuats ansågs det relevant att inkludera dem i egenskap av betydande evenemang som har fått bidrag i ett antal repriser. Som sagt är samtliga festivaler aktiva i dagsläget (även om alla inte nödvändigtvis har ordnats årligen sedan de startade, eller ordnats vartannat år som SÖU Rock).

Intervjuer valdes som metod på basis av det hanterliga antalet, samt på basis av att en intervju ger möjlighet till öppnare frågor och längre svar, vilket gagnar en studie som denna som också har ett kvalitativt syfte. Intervjufrågorna behandlade festivalens uppkomst, dess organisationsform och -storlek, ekonomi, marknadsföring, samarbetspartners och festivalens upplevda betydelse, samt arrangörens erfarenheter av Svenska kulturfonden. En översikt av de teman som berördes under intervjun finns i bilaga 1. Tabellen nedan ger en översikt av de undersökta festivalerna.

Festival Dagar	Start	Arrangör	Bidrag 2009	Budget 2009	Publik cirka	
1. Alandia Jazz	1995	r.f.	4000	81000	1500	3
2. Baltic Jazz	1987	r.f.	7000	205000	7000	3
3. Bokkalaset i Ekenäs	2001	r.f./staden	7500	31000	1000	3
4. Ekenäs Filmfest	2006	r.f.	4000	11000	1000	3
5. Faces Etnofestival	1998	r.f.	35000	227000	10000	5
6. Hangö Teaterträff	1992	r.f.	45000	157000	2500**	4
7. Jeppis Jazz Festival	2001/ 2008*	r.f.	5000	129000	500	3
8. Kimitoöns Musikfestspel	1999	r.f.	6000	78100	1500	6
9. Korpo Sea Jazz	1990	r.f.	5000	63000*****	3000	5
10. Laterna Magica	1999	r.f.	6500	40000	1000	3
11. Mariehamns litteraturdagar	1993	staden	10000	78000	6000	3
12. Musik vid havet	1989	r.f.	5000	49700	ej data	3
13. Musikfestspelen i Korsholm	1983	r.f.	38000	322500	3000	8
14. Nagu kammar- musikdagar	2002	r.f.	6000	54200	700	4
15. Nordisk Visfest i Hangö	1985	sällskap	6000	37450	600	2
16. Pargas Orgeldagar	1980	r.f.	6000	48500	1000	5
17. Sea Film Festival	2005	kommunen	4000****	9500	800	4
18. Sibelius i Korpo	2002	r.f.	1000	63000*****	400-500	2
19. Sibeliusdagarna i Lovisa	1989	staden	6500	60000	1000	4
20. SÖU rock	1979	r.f.	6000*****	22000*****	1500	2
21. Vanda Barock	1993	r.f.	12000*****	262500*****	2500	7
22. Vasa LittFest	2001	staden	5000	57000	1900	3
23. Vera Filmfestival	1998	r.f.	3000	40000	2000	5
24. Visor så in i Norden/ Visfestival på Kumlinge	2000	r.f.	2000	19414	3000	3
25. Ålands orgelfestival	1975	r.f.	2500	32000	1000	7
26. Östnyländsk Visfestival	1977	r.f.	3000	11700	300***	2

Uppgifter om budgeterade intäkter och utgifter för 2009 finns för 24 festivaler, medan 2008 års budgetar har använts för två festivaler som inte ordnades detta år (söU Rock och Vanda Barock). Däremot har inte alla årsrapporter från 2008 kunnat erhållas. De siffror som redovisas för 2008 representerar 16 festivaler. I ett fall har den inlämnade årsredovisningen inte inkluderats i sammanställningen, eftersom redovisningen omfattar hela föreningen och inga siffror specifikt angivits för festivalen (söU Rock). Vad gäller sammanställningen av redovisade intäkter och kostnader så varierar uppställningen av poster i hög grad mellan arrangörer. Som bas för sammanställningen konstruerades ett antal poster som ansågs centrala för att man ska få en översikt av verksamheten och som omfattade de inlämnade redovisningarna, om än fördelade på annat vis. Intäkter fördelades under bidrag (Svenska kulturfonden/stat och kommun/övriga), biljetter och övrig försäljning, sponsorer (inklusive annonser), medlemsavgifter och hyresinkomster, samt övriga intäkter. Kostnader fördelades under artistlöner och arvoden, artisters kringkostnader (resor, logi, traktamenten), marknadsföring, hyror och utrymmen, teknik och övrig utrustning (inklusive instrumenthyror), administrativa löner, samt övriga administrativa och andra kostnader.

Kort beskrivning av festivalerna

På nästa sida följer en kort beskrivning av de deltagande festivalerna baserad på information som finns på deras webbplatser och på vad som angivits i intervjuerna.

Publikantal fattas för de festivaler som inte ingick i intervjustudien, och vilkas publikstorlek inte finns i ansökningar eller på deras webbplats.

* Festivalen går under det nya namnet Jeppis Jazz Festival sedan 2008.

** Antal sålda biljetter.

*** Ca 150 deltagare i Borgå, men det är svårt att uppskatta deltagarantalet i Liljendal eftersom tillställningen är öppen/gratis: uppskattningen är baserad på publikstorleken i Borgå.

**** Bidrag 2008. Sea Film Festival hör från 2009 under Finlandssvenskt Filmcentrum.

***** Bidrag 2008, arrangeras inte 2009.

***** Totalbudget för Korpo Sea Jazz och Sibelius i Korpo.

Alandia Jazz

Start: 1995

Plats: Mariehamn

Tidpunkt: fyra dagar i juli/augusti (flyttat till augusti år 2009)

Ca besökare: 1 500 som mest

Arrangör: Alandia Jazz r.f.

Profil: Renodlad jazz med nordisk profil. Har engagerat en ung konstnärlig ledare för att ge festivalen ett fräscht grepp. År 2009 var ett år med förändringar både när det gäller tidpunkt och utrymmen.

Baltic Jazz

Start: 1987

Plats: Dalsbruk

Tidpunkt: fyra dagar i juli

Ca besökare: 6 000–8 000

Arrangör: Intresseföreningen för Jazzmusik i Dalsbruk r.f.

Profil: Jazz från hela Östersjöområdet. Programmet omspannar klassisk jazz från mitten av 1900-talet till i dag. Har etablerat en position som en av de största jazzfestivalerna i Finland. Beskrivs erbjuda "jazz av hög kvalitet i en unik bruksmiljö".

Bokkalaset –

Litteraturdagarna i Ekenäs

Start: 2001

Plats: Ekenäs

Tidpunkt: tre dagar i november

Ca besökare: 1 000

Arrangör: Ekenässällskapet r.f.

Profil: Bygger på Ekenäs litterära profil med flertalet författare som verkar i staden och runtomkring. Svenska och finska författare deltar. Temat justeras enligt förlagens aktuella utbud.

Ekenäs Filmfest

Start: 2006

Plats: Ekenäs

Tidpunkt: tre dagar i januari

Ca besökare: 1 000

Arrangör: Ekenäs Filmfest r.f.

Profil: Startades av ett lokalt sällskap som gensvar på ett upplevt magert utbud av kvalitetsfilm samt på grund av att en dylik festival inte fanns i regionen. Har en nordisk profil.

Faces Etnofestival

Start: 1998

Plats: Billnäs

Tidpunkt: fem dagar i juli/augusti

Ca besökare: 10 000

Arrangör: Kulturföreningen

Etnokult r.f.

Profil: En mångkulturell festival som omfattar musik, teater, poesi, dans etc. Startade i syfte att uppmärksamma etnisk mångfald och strävar efter att synliggöra och beakta olika minoritetsgrupper. Anlitar ett stort antal frivilliga för festivalen, ca 450.

Vera Filmfestival

Start: 1998

Plats: Mariehamn

Tidpunkt: fem dagar i mars

Ca besökare: 2 000 (samt ytterligare ca 2 000 skolelever)

Arrangör: Filmklubb Chaplin r.f.

Profil: Internationell kort- och dokumentärfilmfestival som strävar efter att främja filmintresse och -arbete genom att fungera "som katalysator för åländskt och finlandssvenskt filmskapande". I festivalen ingår även seminarier och regissörsbesök, samt en filmtävling för ungdomar.

Hangö Teaterträff

Start: 1992

Plats: Hangö

Tidpunkt: fyra dagar i juni

Ca besökare: 2 000–2 500 sålda biljetter

Arrangör: Hangö Teaterträff r.f.

Profil: Som namnet säger en träffpunkt för teaterfältet men har också ett klart syfte att vara en festival med föreställningar för allmänheten. De medverkande uppgår till 200–300 personer.

Jeppis Jazz Festival

Start: 2001/2008

Plats: Jakobstad

Tidpunkt: tre dagar i september

Ca besökare: 500

Arrangör: Jazzoo r.f.

Profil: Mellan 2001 och 2007 har föreningen ordnat jazzevenemang i olika tappningar, av vilka sommarkonserten har varit den huvudsakliga. År 2008 bytte man namn och profil på festivalen med målsättningen att växa och få en mer etablerad position. Vill erbjuda ett högklassigt program med internationella artister och ett klart fokus på jazz.

Kimitoöns Musikfestspel

Start: 1999

Plats: Kimito med omnejd

(Dalsbruk, Dragsfjärd, Karuna, Mathildedal, Sagu, Salo)

Tidpunkt: sex dagar i juli

Ca besökare: uppgift saknas

Arrangör: Kimitoöns Musikgille r.f.

Profil: En festival med olika musikstilar.

Korpo Sea Jazz

Start: 1990

Plats: Korpo med omnejd (Houtskär, Iniö, Nagu, Norrskata, Nötö, Utö)

Tidpunkt: fyra dagar i juli/augusti

Ca besökare: 2 500–3 000

Arrangör: Korpo Jazz r.f.

Profil: En inhemsk jazzfestival som "strikt hållit sig till de för publiken mera krävande formerna av jazz".

Vill satsa på inhemska professionella musiker och erbjuda konserter av hög kvalitet i skärgårdsmiljö.

Laterna Magica Film Fest

Start: 1999

Plats: Borgå

Tidpunkt: tre dagar i september

Ca besökare: 600–1 500

Arrangör: Borgå filmförening r.f.

Profil: En tvåspråkig filmfestival vars syfte är att främja filmkultur i Östra Nyland och att erbjuda möjligheter att se kvalitetsfilm.

Mariehamns litteraturdagar

Start: 1993

Plats: Mariehamn

Tidpunkt: tre dagar i mars

Ca besökare: 6 000

Arrangör: Arbetsgrupp underställd Mariehamns stad

Profil: "Festivalen samlar litteraturintresserade från både Sverige och Finland och förenar författare och läsare, förläggare och recensenter i en gemensam litterär festhelg." Programmet inkluderar författarmöten, uppläsningar, debatter och musikinslag.

Musik vid havet

Start: 1989

Plats: Ingå, Fagervik och Barösund

Ca besökare: uppgift saknas

Tidpunkt: tre dagar i juni

Arrangör: Musik vid havet r.f.

Profil: En kammarmusik med jazzinslag som erbjuder "ett veckoslut fullt av musikupplevelser i idyllisk miljö".

Musikfestspelen i Korsholm

Start: 1983

Plats: Flertalet platser i Korsholm och på annat håll (Vasa, Nykarleby)

Tidpunkt: åtta dagar i juni

Ca besökare: 3 000

Arrangör: Understödsföreningen

för Musikfestspelen Korsholm r.f.

Profil: Festivalen vill vara "ett flaggskepp för musiken i Österbotten" med målsättningen att öka förståelsen för kammarmusik och vara den i sin klass bästa kammarmusikfestivalen i Finland. Man bjuder in nordiska och internationella artister.

Nagu kammarmusikdagar

Start: 2002

Plats: Nagu och Korpo

Ca besökare: 700

Tidpunkt: fyra dagar i juni–juli

Arrangör: Stödföreningen för

Kammarmusik i Nagu r.f.

Profil: En intim kammarmusikfestival med traditionell och experimentell musik. Har målsättningen att erbjuda en högklassisk kulturupplevelse.

Nordisk Visfest i Hangö

Start: 1985

Plats: Hangö

Tidpunkt: två dagar i juni (fem dagar år 2009 p.g.a. 25-årsjubileum)

Ca besökare: 400–600

Arrangör: Sällskapet Visans

Vänner i Hangö

Profil: En småskalig festival med nordisk profil som vanligen omfattar två huvudkonserter. Byggnaden där konserterna hålls, Kulturmagasinet, ägs av föreningen.

Pargas Orgeldagar

Start: 1980

Plats: Pargas med omnejd

Tidpunkt: fem dagar i juni

Ca besökare: 1 000

Arrangör: Pargas Orgeldagar r.f.

Profil: Festivalen omfattar orgel-, sång- och kammarmusikkonserter samt som tradition sen starten även kurser i orgelspel och solo-sång. En av de äldsta orgelfestivalerna i landet. Vill upprätthålla en gemytlig festivalprofil som riktar sig till alla åldersgrupper.

Sea Film Festival

Start: 2005

Plats: Korpo

Tidpunkt: fyra dagar i juli

Ca besökare: 800

Arrangör: Finlandssvenskt

Filmcentrum r.f. (sedan 2009, innan dess Bio Sydväst)

Profil: Arrangeras i Skärgårdscentrum i Korpoström, som erbjöd lämpliga utrymmen då det blev klart år 2004. Vill erbjuda besökarna möjlighet att se intressanta filmer "ute i periferin" genom att ordna en högklassig festival i en vacker miljö.

Sibelius i Korpo

Start: 2002

Plats: Korpo och Norrskata

Tidpunkt: två dagar i juli

Ca besökare: 400–500

Arrangör: Arbetsgrupp inom Korpo Jazz r.f.

Profil: En liten festival som bygger på att Sibelius tillbringade två

somrar i Korpo och musicerade på Korpo Gård, där festivalen hålls.

Har haft flera uruppföranden baserade på dittills okända stycken.

Sibeliusdagarna i Lovisa

Start: 1989

Plats: Lovisa med omnejd

(Lapträsk, Pernå, Strömfors)

Tidpunkt: fyra dagar i juni

Ca besökare: 800–1 000

Arrangör: Lovisa stads kulturbyrå

Profil: "En liten, intim kammarmusikfestival med hög konstnärlig nivå och en entusiastisk konstnärlig ledare." Bygger på att Sibelius tillbringade en tid av sin barndom i Lovisa.

SÖU Rock

Start: 1979/2005 (startades av

SÖU, avbrott från 1989 till 2005, då Molpe UF kom med i bilden)

Plats: Molpe

Tidpunkt: två dagar i juni, vartannat år

Ca besökare: 1 500

Arrangör: Molpe UF i samarbete med Svenska Österbottens Ungdomsförbund

Profil: Söker sina former sedan återuppståndelsen för att "åter bli en institution i musikalivet". Vill vara en festival där "aspirerande musiker får chansen att uppträda" och

vill "bjuda publiken en möjlighet att upptäcka nästa stora stjärna."

Vaasa LittFest Vasa

Start: 2001

Plats: Vasa (samt enstaka evenemang i Jakobstad)

Tidpunkt: tre dagar i november

Ca besökare: 1900

Arrangör: Arbetsgrupp Vaasa LittFest Vasa

Profil: "Den största och viktigaste litteraturfestivalen i Österbotten."

Syftar till att nå en svensk- och finskspråkig publik i Österbotten samt på andra sidan Kvarken.

Vanda Barock

Start: 1993

Plats: Vanda

Ca besökare: 2 500

Tidpunkt: sju dagar i augusti

Arrangör: Vanda Barock r.f.

Profil: En internationell festival för tidig musik med "ett stiltroget framförande, företrädesvis på periodinstrument". Utnämndes till Årets festival 2008 av Finland Festivals. Arrangerades inte 2009.

Ålands orgelfestival

Start: 1975

Plats: Nio åländska kyrkor (inklusive skärgården, t.ex. Sottunga och Kökar)

Tidpunkt: sju dagar i juni

Ca besökare: 1 000

Arrangör: Föreningen Ålands Orgelfestival r.f.

Profil: "Ålands veteran", den äldsta återkommande musikfestivalen i landskapet. Har en internationell profil, vill göra orgelmusik mer populär.

Visfestival på Kumlinge

Start: 2000 (ordnades i privat regi 1997–1999)

Plats: Kumlinge

Tidpunkt: tre dagar i juli

Ca besökare: 3 000

Arrangör: Visor så in i Norden r.f.

Profil: Visfestival med nordisk profil, "tillhör Nordens största visfestivaler". Vill vara en festival för alla åldrar, har sett en tillväxt i yngre publik.

Östnyländsk Visfestival

Start: 1977

Plats: Liljendal och Borgå

Tidpunkt: två dagar i augusti

Ca besökare: 150 i Borgå, svårt att uppskatta i Liljendal

Arrangör: Visans Vänner i Östnyland r.f.

Profil: Målsättningen är att främja den folkliga musiken samt föra vidare en tradition som etablerats i Östra Nyland. Konserten i Liljendal sponsras av kommunen, inga biljetter säljs.

Etablering och kontinuitet: att starta och upprätthålla en festival

DE FESTIVALER SOM ingår i studien har existerat under olika lång tid, från nestorn Ålands orgelfestival som startade år 1975 till nykomlingen Ekenäs Filmfest som startade år 2006. Startpunkten anger dock inte nödvändigtvis att verksamheten då har startat från noll – till exempel i fallet Korpo Sea Film Festival (start 2005) hade filmverksamheten i skärgården redan en lång tradition genom Bio Sydväst som startade i början av 1980-talet. Festivalen är därmed ett sätt att utnyttja den kunskap man redan besitter, och ett sätt att erbjuda en kulturtjänst i ett nytt format. Formatet är attraktivt för att det är avgränsat – själva festivalen är kort och intensiv – men det kräver också att man lyckas engagera en mängd olika resurser för att genomföra festivalen. Det är dock inte nödvändigtvis en rationell avvägning av organisatoriska för- och nackdelar som först och främst bestämmer om en festival blir till. Först och främst gäller det att någon eller några har en önskan om att en viss typ av kulturaktivitet ska få möjlighet att utövas. ”Det är för att jag brinner för det som jag jobbar för det. Jag brinner inte för publiken, jag brinner för musiken”, som en arrangör lätt poetiskt uttryckte det.

Beskrivningar av hur festivaler har fått sin början ger vid handen att vissa festivaler tycks starta som från en ingivelse eller slump, medan andra växer från en existerande verksamhet där man ser utvecklingspotential.

Bokkalaset startade 2001 som ett samarbete mellan Söderströms förlag och Ekenässällskapet ... man märkte att flera av Söderströms författare var bosatta i Ekenäs med omnejd och då tyckte man att varför inte ordna ett Bokkalas ... man ville ta vara på den här resursen i Ekenäs helt enkelt ... och så fanns Ekenässällskapet och dom här två slog ihop sig och så tog man kontakt med staden som kom med som samarbetspartner.

Hangö sommaruni hade psykodramakurser ... en kursledare föreslog för Antonia Ringbom som bodde i Hangö att det sku ju passa bra med lite teater i samband med den här psykodramakursen ... så 1992 bjöd man in folk att komma och spela till Hangö, dom som var så pass flyttbara att de kunde komma dit, det var mycket primitivt, kanske 10–15 föreställningar ... det blev direkt omtyckt bland alla teatermänniskor och det var viktigt från början att studerande vid Teaterhögskolan var med ... sen kom det för varje år mer personer med i gänget och så har det vuxit och utvecklats

Idén föddes år 1989 då det nya efterlängtrade stadsbiblioteket i Mariehamn stod färdigt. Byggnaden var en arkitektonisk fröjd och gav besökarna en känsla av att här hade man skapat ett tempel för kultur och litteratur. Den dåvarande bibliotekschefen Yvonne Andersson-Halling ville ha ett levande bibliotek och göra huset till en mötesplats för författare och läsare från både öst och väst. Där och då föddes tanken på Mariehamns litteraturdagar.

En violinist som tillbringade sina barndomssomrar i Nagu kom på idén att pröva med ett par konserter hur naguborna skulle ta emot [kammarmusik] och framgången blev så stor att det blev början till festivalen.

Den startade med privatpersoner, fritidsboende som musicerade ... den startade helt enkelt med ett jam på den lokala krogen..! (Korpo Sea Jazz)

Det som kan avläsas av ovanstående citat är den varierande graden av existerande institutionella strukturer som man säger sig ha byggt verksamheten på, antingen så att man utökar eller förändrar en existerande verksamhet (Hangö Teaterträff) eller startar verksamheten på grund av tillgång till nya utrymmen. Ibland framställs början som en mer slumpmässig följd av att en eller några driftiga personer kommer på en god idé och bestämmer sig för att förverkliga den, utan någon existerande tradition. Ibland skapas också festivalen i syfte att kapitalisera på existerande ”historiska resurser”, som i fallet Sibeliusdagarna i Lovisa där man ville förhöja stadens profil genom att starta en festival, och där valet föll på Sibelius eftersom det fanns en historisk länk. Även Sibelius i Korpo bygger på att Sibelius har vistats där. I alla dessa fall handlar det dock om att skapa en ny kulturell arena genom vilken man kan förverkliga festivalen.

Man lär sig organiseringens finesser med tiden även om man kanske inte all-

tid kan sätta fingret på hur man vet vad man ska göra. Det finns en inrotad, tyst kunskap som gör att man ”vet hur man ska lägga programmet för att det ska fungera, vilka ingredienser som behövs och i vilken ordning man ska lägga dom” (Östnyländsk Visfestival). Denna tysta kunskap är en fördel i och med att den sitter i ryggmärgen; den är baserad på erfarenhet, man känner till den egna festivalens egenheter och kan jobba med dem. Samtidigt betyder det att ett festivalkoncept som helhet är svårt att dissekera och beskriva som en uppsättning nyckeltal eller konkreta framgångsfaktorer. Det finns alltid en dos ”magi” med i bilden, och en viss osäkerhet som man måste handskas med. Beroende på hur stor del av festivalorganisationens medlemmar som har varit med förut så finns förstås den tysta kunskapen att tillgå i mindre eller större utsträckning. Då organisationen blir stor, som i fallet Faces Etnofestival, och många nya frivilliga kommer med varje år får man vara lite filosofiskt inställd.

Man gör samma misstag på nytt och på nytt ... man måste gå med på att tyvärr så måste man delvis hitta på hjulet på nytt och på nytt ... det är en del av Faces, man måste bara ha tålmod.

Att organisationen kanske inte är så slipad, eller att vissa saker görs upprepade gånger kan ses som en del av verksamhetens natur. Målet är inte att skapa ett väloljat maskineri, utan att göra delaktighet till något centralt.

Verksamhet av detta slag präglas alltid av en viss osäkerhet, som delvis ligger i det faktum att man är beroende av bidragsgivare, och bidrag kan inte ses som säkra inkomstkällor. Dessutom bekräftas bidragen ibland vid en tidpunkt som ligger mycket nära festivalen och därför kan man vara tvungen att justera planerna in i det sista. Det skulle underlätta arbetet om så många pusselbitar som möjligt kunde läggas i ett tidigt skede.

Många festivaler har en viss kärnpublik som man räknar med att dyker upp oavsett vilka artister som står på programmet, eller vilka föreställningar man bjuder på. För kärnpubliken utgör festivalen en återkommande programpunkt på sommaragendan. Eftersom publikunderlaget är begränsat och det finns en uppsjö festivaler som tävlar om samma publik så är denna kärntrupp livsviktig. Här ställs arrangörerna inför en utmaning: att erbjuda publiken något som är bekant men ändå nytt. I marknadsföringstermer kan man säga att festivalen har ett brand som gör att man som publik vet vad man kan vänta sig vad gäller innehåll

och utförande, samtidigt som festivalen bör kännas fräsch varje år. Det gäller att balansera mellan kontinuitet och förnyelse på ett känsligt sätt så att festivalen behåller sin position, eller, om man i stället så önskar, söker en ny position och eventuellt når en ny publik.

Utan publik ingen festival, så publiken är naturligtvis en nyckelresurs för vilken festival som helst. På samma sätt kan man se på övriga samarbetspartners som resurser som bidrar till att ge festivalen stabilitet. Den slutgiltiga konstellationen av resurser kan variera, men vissa nyckelresurser måste mobiliseras för att festivalen ska bli av. Resurser kan vara ”hårda” som teknik, bidrag och utrym- men, och ”mjuka” som kompetens och konstnärlig kvalitet. Av dessa typer av resurser är de sistnämnda vanligen inget problem. Man har tillgång till konst- närlig kvalitet i och med att man känner sitt fält och har etablerade kontakter.

Då man talar om festivalens betydelse så hänvisar arrangörer till det faktum att om en festival har funnits i ett antal år så kan det ses som ett bevis på dess rättmätiga existens.

[Ålands orgelfestival] har nu funnits på Åland i 35 år och det ser jag som ett tecken på att den behövs och att folk vill att den ska finnas, det finns en efterfrågan och det är viktigt att traditionen fortsätter.

Att en festival har funnits i ett antal år tror man generellt är en fördel då man ansöker om bidrag. En intervjuad arrangör hänvisar till den egna festivalens långa tradition som en faktor som gör att Svenska kulturfonden har kunskap om och insikt i deras verksamhet, ”men tar man ett nytt evenemang så kanske inte alltid kunskapen finns där”. Det gäller alltså att övertyga såväl Svenska kulturfonden som andra bidragsgivare, publiken och samarbetspartners om en festivals livskraft. Legitimitet blir därmed en viktig faktor för verksamhetens kontinuitet. En festival måste karva ut en position åt sig, den bör ses som tillhörande ett soci- alt och kulturellt sammanhang, eller ses i relation till en plats. En festival kan således till exempel bygga på en känd person eller historisk tidsperiod (t.ex. medeltida festivaler), med koppling till platsen där festivalen ordnas. Många fes- tivaler uppstår som en följd av att en eldsjäl eller en grupp eldsjälar startar dem av intresse, som vi såg av citaten ovan (t.ex. Baltic Jazz, Östnyländsk Visfestival). En festival kan också uppstå som ett resultat av att dessa eldsjälar helt enkelt råkar fira sommar på ett visst ställe och förenar det med festivalen (t.ex. Pargas

Orgeldagar, Korpo Sea Jazz Festival). Ibland bygger festivalen på existerande förhållanden eller en tradition (t.ex. Bokkalaset), eller så utvecklar man en aktivitet som redan samlar en grupp på en plats (t.ex. Hangö Teaterträff), ibland för att nya utrymmen ger ökade möjligheter (t.ex. Sea Film Festival, Mariehamns Litteraturdagar), och ibland startar man en festival för att uttryckligen liva upp kulturlivet och kanske ge orten eller staden ett tillskott i marknadsföringen (t.ex. Sibeliusedagarna i Lovisa). I Korpo finns två festivaler som med sitt namn syftar på närheten till havet: Sea Jazz och Sea Film Festival.

Ämnet huruvida en festival får fotfäste och ”passar in” på en ort är intressant att utveckla lite mer. Låt oss ta Ekenäs som ett exempel. Bokkalaset bygger på lokala förhållanden. Festivalens uppkomst vilar på det faktum att ett flertal författare verkar i regionen – och man kan säga att festivalen är en del i synliggörandet av detta faktum. Lika mycket som man kan hänvisa till att Bokkalaset uppstod och upprätthålls för att en viktig resurs – författare – finns tillgänglig (även om de inte nödvändigtvis deltar personligen så bidrar de om inte annat som en symbolisk resurs) så kan man vända på steken och säga att Ekenäs’ litterära profil synliggörs, förstärks och upprätthålls till en del på grund av att Bokkalaset arrangeras. Film har kanske inte samma tradition eller position i staden, men som en förlängning av den litterära och kulturella profil som staden redan byggt upp kunde en filmfestival sägas passa in. Vad som är gemensamt för alla festivaler är att man har en mer eller mindre utvecklad förklaring eller berättelse som bereder festivalen en berättigad plats. Hur man berättigar en festival kan anses ha att göra med hur man konstruerar dess värde. Längre fram behandlas de aspekter som i intervjuerna ansågs vara viktiga för att man ska förstå vilket värde en festival skapar.

Legitimitet har även att göra med identitet – det är viktigt att festivalen har en upplevd identitet som man kan hänvisa till, och som kan användas för att marknadsföra festivalen. Ibland tar sig identiteten ett mer eller mindre utvecklat uttryck i form av färger, logor och sloganer, ibland är det en informellt formulerad identitet som man anser genomsyrar och definierar verksamheten. Identitet skapas i relation till andra – för att förklara och förstå vilken position man själv har så hänvisar man till andra. Ofta jämför man sig med dem som man anser att uppvisar samma drag, eller hänvisar till dem som man kanske önskar likna. Samtidigt handlar identitetsskapande också om att bestämma sig för vem man *inte* är lik, vilket kan ge upphov till intressanta observationer. Genom att stude-

ra vilka kriterier en aktör hänvisar till då han positionerar sig gentemot en annan aktör kan man få en fingervisning om underliggande värderingar som aktörerna baserar verksamheten på. Att hänvisa till en relativt liten publikmängd med kommentaren ”vi är inte ett massevenemang” berättigar en småskalighet och ger bilden av en viss exklusivitet samtidigt som det utesluter ”meterlakrits och ölsvan-sar”, som en arrangör uttryckte saken.

I det som följer ska vi se närmare på särdragen för festivalerna som organisationer.

Festivalen som organisation

SOM TIDIGARE NÄMNDES så kan man se festivalerna som ett nätverk av resurser som mobiliseras för att förverkliga festivalerna. Vissa delar av nätverket mobiliserar man varje år (ofta återkommer samma frivilliga personer, man använder sig av betrodda ljus- och ljudtekniker och övriga samarbetspartners osv.) medan andra delar faller bort eller medvetet utelämnas. En festivalorganisations slutgiltiga form kan variera från år till år. Festivalen har oftast en central kärnorganisation, vanligtvis verksamhetsledaren eller ordförande i spetsen för styrelsen, som eventuellt kompletteras med arbetsgrupper beroende på festivalens storlek. Kärnorganisationen kompletteras exempelvis med talkoarbetare och annan personal enligt behov. Generellt kan man säga att festivalverksamhet präglas av att det är en viss årscykel som man följer. Själva festivalen är en kort, intensiv period medan resten av året går åt till att planera och redovisa. Festivalen är toppen av isberget, den synliga delen som möjliggörs av en stor del osynligt arbete som ligger under ytan. Festivalers tillfälliga karaktär gör också att de under största delen av året är osynliga för allmänheten såtillvida att de inte har någon fysisk närvaro. I stället ”lever” de i minnen, i tidningsartiklar, på nätet, osv. Ett sätt att påminna om festivalen är också att arrangera enskilda konserter eller föreställningar under vinterhalvåret.

Organisatoriskt sett är uppdelningen mellan en konstnärlig ledare och en administrativ ledare en ofta anlitad modell. Den konstnärliga ledaren (antingen en långtida/permanent eller årligen roterande post) har då hand om programmets innehåll medan den administrativa parten (verksamhetsledare/producent) har hand om organiseringen. Att festivalen genomförs är i olika grad beroende av talkoarbete. Sponsorer är ofta små lokala företag som bidrar med mindre summor, eller så gör man bytesaffärer (varor/tjänster för biljetter). Festivalerna präglas av en varierande grad av institutionalisering när det gäller rutiner och hur verksamheten uppföljs.

Att upprätthålla en ideell balans

Arbetet med festivalerna går som tidigare nämnts till största delen i föreningars regi, vilket betyder att verksamheten är oavlönad. Vissa festivaler har delvis avlönade verksamhetsledare och/eller konstnärliga ledare, men i de flesta fall utförs arbetet med festivalen på ideell basis. Detta betyder att det är en begränsad mängd tid som man hinner ägna festivalen. Man hänvisar till den ideella basen som en faktor som begränsar tillväxt (även om det som sagt inte nödvändigtvis ses som något negativt eftersom tillväxt inte står på agendan för de flesta). Samtidigt finns det ett minimum av arbete som måste utföras, och ökningen av arbetsbördan kan vara relativt sett liten fram till en viss punkt. Konstaterandet ”den ideella insatsen är lika stor om du har en liten tredagarsfestival eller en stor femdagarsfestival” framfördes av en arrangör som ett argument för tillväxt, medan andra påpekar att en ideell organisation kan känna av växtvärk.

Då vi började med visfester i mitten på 80-talet så sträckte det sig nästan över hela veckan, vi var runt i regionen och hade mindre konserter och en huvudkonsert som var utomhuskonsert. Men det visade sig i längden att det blir för tungt för en frivilligorganisation att hålla på på det viset ... det sku vara ett heltidsarbete. (Nordisk Visfest)

En lösning kan vara att professionalisera vissa poster. I fallet Baltic Jazz insåg man att en festivalansvarig som endast jobbade på deltid inte räckte till, så man bestämde sig för att satsa på en heltidsanställd verksamhetsledare, vilket man nu har haft sedan hösten 2008. Detta upplevs ge mer utrymme för utvecklingsarbete, till exempel för marknadsföring. Att ha en heltidsanställd ansvarig innebär naturligtvis ett ökat kostnadsmoment, men de förutsedda fördelarna är något som upplevs uppväga denna kostnad. Speciellt då festivalen närmar sig och aktiviteter hopar sig kan det bli knepigt att hinna med alla arrangemang.

De allra flesta sköter funktioner såsom ekonomi, IT och marknadsföring internt vilket betyder att denna kompetens ska besittas inom föreningen/festivalorganisationen. ”En styrelsemedlem har marknadsföringserfarenhet, och om någon kan layout så använder man den personen” – kompetens finns om inte i den direkta festivalorganisationen så möjligen i det förlängda nätverket.

Att hitta formen

De undersökta festivalernas omfattning vad gäller budget ligger mellan 10 000 och 300 000, vad gäller publikmängd mellan något hundratal och tiotusen, och vad gäller omfattning i dagar mellan två och åtta. Av de intervjuade festivalerna är det två som klart strävar efter tillväxt, nämligen Jeppis Jazz Festival och Musikfestspelen i Korsholm.

För Jeppis Jazz Festival handlar det om att introducera en regelrätt festival från att ha varit mer av typen konsertarrangemang:

Själva Jeppis Jazz Festival började förra året, hösten 2008, men jazzföreningen Jazzoo har ju arrangerat mindre tillställningar somrarna innan ... men man har aldrig samlat flera konserter till en festival utan det har varit kanske en konsert under en kväll, lite sommarkonserter. Men för två år sen så gick vi över till idén att vi skulle göra en festival på hösten istället, för i Jakobstad så händer allt på sommaren så det är lätt att man drunknar i all annan verksamhet.

Att omskapa evenemanget till en tredagarsfestival har för det första medfört att man har ändrat tidpunkten för att inte konkurrera med andra sommarevenemang. Samtidigt innebär språnget från sommarkonsert till festival naturligtvis ett större arrangemang med en större budget. Det är här som den tidigare nämnda övertygelsen om festivalens livskraft kommer in. Det bör finnas en klar plan för hur tillväxten ska ske i praktiken: Vilka nya samarbetspartners kommer eventuellt att knytas till festivalen? Hur mycket tillskott behövs i ekonomiska och mänskliga resurser och hur ska detta förverkligas?

För musikfestspelen i Korsholm handlar tillväxt om att hitta en större publik genom att profilera sig på en bredare front. Man lade om tidpunkten för något år sedan, så att festspelen infaller veckan innan midsommar i stället för i månads-skiftet juni/juli. Å ena sidan garanterar detta att man säljer företagsbiljetter, å andra sidan tycker man sig ha sett en minskning av ”ströpublik”, semesterfirare.

För andra är tillväxt inte en aktuell fråga, ”vi har inte ens tänkt i dom banorna, varken att växa eller att göra vinst” som en arrangör uttryckte det. Tvärtom är småskalighet och intimitet kriterier som man upplever det vara viktigt att värna om, för att man upplever att festivalen mister ett viktigt karaktärsdrag om den tillåts växa för mycket. Det är här som den omtalade magin kommer in. Man anser att festivalen präglas av en unik stämning:

Det är inte uppdelat att "här är regissörer och här är publiken" som på stora festivaler, utan man kan sitta bredvid ett känt namn ... det finns en särskild Vera-stämning.

Det är en unik festival, [den] har så många år på nacken att den är känd, inte bara en liten finlandssvensk festival ... Vi har vuxit och utvecklats och ändå hela tiden försökt hålla en viss litenhet så att man känner varandra, och Hangö är ju en liten stad så det passar bra ... Inramningen är idyllisk och utrymmena bra ... Vi har lyckats hålla roligheten och skrattet kvar ... Det finns en aura kring festivalen.

Dessutom kan man säga att en slutsåld festival kan vara en imagefråga. Man ordnar festivalerna av ett intresse för en konstform eller för ett annat tema, inte för att skapa vinst, "vi är en ideell förening och vi finns inte till för att spara pengar, vi finns till för att ansöka om pengar och lägga ut pengar som kommer in", som en arrangör uttryckte det. En festival måste balansera mellan stabilitet och förnyelse – festivalen bör ha en kännetecknande profil och inriktning samtidigt som det bör finnas inslag som ger publiken en känsla av överraskning och förnyelse.

Generellt sett är man nöjd med festivalernas konstnärliga innehåll – man har kompetens och förutsättningar att erbjuda en intressant festival av hög kvalitet och man vet hur innehållet ska se ut – medan formen är det som man eventuellt försöker utveckla och förbättra. Dels kan det handla om planer för tillväxt (såsom i fallen Jeppis Jazz Festival och Musikfestspelen i Korsholm), dels kan det handla om att försöka utveckla någon viss funktion (ofta marknadsföringen, som av flera omtalas som den funktion som man upplever sig ha minst tid att utveckla), eller så står man inför ändrade yttre omständigheter som tvingar festivalen att tänka om (såsom Sibeliusdagarna i Lovisa som i och med kommunsammanslagningen får "samsas" med ett antal andra festivaler). För Nagu Kammarmusikdagars del upplever man att en avlönad verksamhetsledare avsevärt skulle förbättra möjligheterna att utveckla och stabilisera festivalen, men man har hittills inte kunnat planera för den resursökning som det skulle kräva.

Ibland är det också dags att förminska en festival, för att upprätthålla den rätta stämningen:

Vi hade Höstvisan sexton år i följd, där växte publikmängden till 500–600 men det tappade mycket i stämningen, det tappade mycket i kontentan i hela visgrejen, det blir inte så lyriskt och vackert när man ska förstärka så att 600 personer hör ... Vi hade stora namn men publikmängden var alltid densamma, det hade ingen betydelse vem man tog dit ... Den hade levt ut sin tid, den började från det lilla konceptet men sen när den växte och flyttade ut på gården så tappade den något av sin själ ... Vi hade en avslutningskonsert och så tänkte vi att vi hittar på något annat roligt istället!

Som summerande konstaterande kan man säga att festivalerna präglas av entreprenörskap – inte i meningen att skapa affärstillfällen av verksamheten, utan i meningen att se möjligheter att starta en ny form av verksamhet och att fortsättningsvis skapa nya utvecklingsmöjligheter, identifiera resurser och skapa lyckade kombinationer som bidrar till en fortsatt verksamhet. Festivalerna må ha uppstått ur något som ibland återges som en slumpmässig händelse, men man bör naturligtvis minnas att för att denna ”slumpmässiga” händelse skulle bära frukt krävdes ett visst mått sakkunskap, ett relevant nätverk för att hitta samarbetspartners och en stor dos energi att driva projektet vidare. En idé må vara god, men den måste också materialiseras och för att det ska ske krävs det resurser.

Ekonomiska nyckeltal

Festivalernas huvudsyfte är inte att göra vinst, men vissa ekonomiska förutsättningar måste finnas för att man ska kunna upprätthålla verksamheten. De ekonomiska nyckeltal som redovisas i detta stycke baserar sig på de intervjuade arrangörernas uttalanden om de största intäkts- och utgiftsposterna, samt den övergripande ekonomiska strukturen. I tillägg har arrangörernas budgetar för 2009 och tillgängliga resultaträkningar för år 2008 använts som underlag.⁸

I detta sammanhang kan man börja med att hänvisa till en undersökning som gjordes av Finland Festivals 2007, om medlemsfestivalernas ekonomiska struktur. I genomsnitt bland alla 74 festivaler som deltog i undersökningen bestod intäkterna till 69 % av intäkter genererade av den egna verksamheten (biljettintäkter 42 %, försäljning och diverse intäkter 15 %, sponsoravtal 12 %) medan resterande 31 % bestod av externt stöd (stat, kommun, fonder). De största utgifts-

8 Vissa årsberättelser saknas; totalt har 16 festivalers redovisning inkluderats.

posterna som Finland Festivals' rapport pekade på var kostnader för artister och produktion (t.ex. att bygga estrader), vilket uppgick till 44 %. Fasta kostnader som hyror och lönekostnader uppgick vardera till 9 % medan marknadsföringen utgjorde 10 % av de totala kostnaderna (resterande 28 % klassades som övriga utgifter). Finland Festivals påpekar att variationen mellan de enskilda festivalerna är stor, men uppgifter om enskilda festivaler uppges inte. Sex av de festivaler som ingår i denna studie är medlemmar i Finland Festivals: Baltic Jazz, Faces Etnofestival, Kimitoöns Musikfestspel, Musik vid havet, Musikfestspelen i Korsholm och Sibeliusdagarna i Lovisa.

Ser man på samtliga festivaler som ingår i denna studie så är de till stor del beroende av understöd från kommuner, stat och fonder. Jämfört med Finland Festivals' undersökning så är andelen biljettintäkter något lägre, 36 %, liksom även sponsor- och annonsintäkter som utgör 7 %. Typiskt sett är det denna del av verksamheten som man ibland hänvisar till som underutvecklad på grund av tidsbrist. Den totala andelen stöd (Svenska kulturfonden, övriga stiftelser samt stat och kommun) uppgår till 54 %. Enligt denna siffra är festivalerna således rätt beroende av olika stödformer. Lägst andel stöd av totala intäkter har Faces Etnofestival (20 %) och Baltic Jazz (22 %). De uppvisar i stället en högre andel biljettintäkter än genomsnittet: 74 % för Faces Etnofestival och 55 % för Baltic Jazz, följda av Nordisk Visfest i Hangö vars biljettintäkter uppgår till 51 % av de totala intäkterna. De festivaler som har högst andel stöd som intäktskälla är Bokkalaset (89 %), Musikfestspelen i Korsholm (89 %), Hangö Teaterträff (82 %) och Pargas Orgeldagar (75 %).

Svenska kulturfondens bidragsandel i proportion till festivalernas totalbudget varierar. Ser man på festivalernas årsrapportering för 2008 så utgör Svenska kulturfondens bidrag mellan fem och 42 procent av de totala inkomsterna. Nedan redovisas andelen stöd samt biljettintäkter för de festivaler vilkas årsrapporteringen har inkluderats.

	Total andel understöd	Andel stat/kommun	Andel Svenska kulturfonden	Andel biljettintäkter
Alandia Jazz	49 %	41 %	6 %	30 %
Baltic Jazz	22 %	6 %	5 %	55 %
Bokkalaset	89 %	21 %	41 %	11 %
Ekenäs Filmfest	62 %	22 %	0 %	24 %
Faces Etnofestival	20 %	5 %	15 %	74 %
Hangö Teaterträff	82 %	25 %	42 %	15 %
Jeppis Jazz Festival	43 %	9 %	34 %	38 %
Kimitoöns Musikfestspel	63 %	23 %	7 %	20 %
Korpo Sea Jazz / Sibelius i Korpo	48 %	10 %	12 %	33 %
Mariehamns litteraturdagar	64 %	38 %	26 %	35 %
Musikfestspelen Korsholm	89 %	51 %	13 %	10 %
Nordisk Visfest i Hangö	49 %	6 %	19 %	51 %
Pargas Orgeldagar	75 %	67 %	8 %	9 %
Sibeliusdagarna i Lovisa	37 %	63 %	17 %	19 %
Visfestival på Kumlinge	48 %	39 %	9 %	45 %
Ålands orgelfestival	50 %	42 %	7 %	27 %

Jämför man med Finland Festivals studie så är de festivaler som ligger inom ramen för 31 % externt budgeterat stöd endast Baltic Jazz och Faces Etnofestival. Här bör man minnas att det bland Finland Festivals' medlemmar finns kommersiella festivaler, där den förväntade andelen av biljettintäkterna är större. Det som ovanstående tabell också ger en fingervisning om är hur andelen statligt och kommunalt stöd varierar. Medan Pargas Orgeldagar till stor del erhåller sitt bidrag från stat och kommun (årsrapporteringen gör inte åtskillnad mellan källorna, men enligt intervjuuppgift är kommunen en betydande bidragsgivare) så förblir det statliga och kommunala stödet under 10 % för Baltic Jazz, Faces Etnofestival, Jeppis Jazz Festival och Nordisk Visfest i Hangö.

Ser man på de budgeterade intäkterna för 2009 så uppvisar de en något högre genomsnittlig andel av olika stöd, totalt 61 % fördelat mellan Svenska kultur-

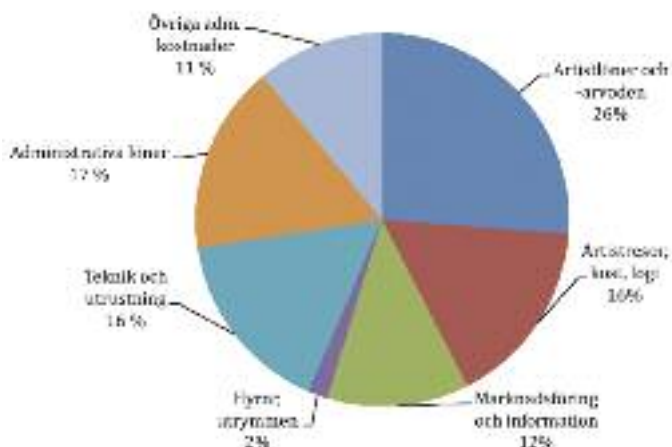
fonden (19 %), stat och kommun (26 %) och övriga fonder och stiftelser (16 %).

Minsta andelen budgeterad biljettförsäljning och sponsring år 2009 har Bokkalaset (3 %) och Vasa Littfest (0 %). För att diskutera dessa siffror kan vi även inkludera en tredje festival i samma genre, nämligen Mariehamns Litteraturdagar (20 % budgeterade biljettintäkter). De tre festivalerna har på flertalet punkter en liknande profil. Både Vasa Littfest och Mariehamns Litteraturdagar går i stadens regi, medan Bokkalaset arrangeras av en förening, men med staden som en central samarbetspartner. Stödet från staden skiljer sig dock: medan Vasa Littfest räknar med ett stöd från staden som uppgår till 75 % av budgeten och Mariehamns Litteraturdagar får en dryg tredjedel från staden, så budgeterar Bokkalaset stadens andel till 16 %. Biljettstrategin är också delvis liknande; Vasa Littfest är helt gratis medan de båda andra säljer biljetter för ett litet antal tillställningar. Bokkalaset 2008 tog 25 € för en litterär supé och 5 € för en särskild författarträff medan Mariehamns Litteraturdagar 2009 tog 55 € för en litterär supé och 20 € för ett kvällsprogram; båda festivalernas övriga tillställningar var gratis. Alla tre festivalerna pågår i tre dagar. Däremot har Mariehamns Litteraturdagar pågått sedan 1993, medan Bokkalaset och Vasa Littfest startade 2001. Mariehamns Litteraturdagar har störst budget (78 000) och publik (6 000) följt av Vasa Littfest (budget 57 000, publik 1 900) och Bokkalaset (budget 31 000, publik 1 000). Procentuellt har Vasa Littfest budgeterat för den minsta andelen stöd från kulturfonden (12 %) medan Mariehamns Litteraturdagar har budgeterat kulturfondens andel till 26 %, och Bokkalaset motsvarande andel till 32 %. I absoluta summor fick Mariehamns Litteraturdagar mest kulturfondsbidrag 2009 (10 000) av dessa tre, medan festivalen i förhållande till antal besökare är ”billigast”. Här kommer man dock in på knepiga farvatten. I detta fall är totalbudgetarna för det första estimerade, inte baserade på faktiska intäkter och kostnader. För det andra är det svårt att uppskatta publikmängd, speciellt då många evenemang är gratis. För det tredje måste publikmängd vägas mot andra faktorer som kan anses ge festivalen ett värde.

Ser man sedan på hur kostnader fördelar sig, så utgör kostnader för artister (löner, arvoden, kost och logi) den största utgiftsposten, följt av marknadsföring.

Gällande artistrelaterade kostnader är variationen igen stor mellan festivaler, från 18 % för Ekenäs Filmfest till 86 % för Hangö Teaterträff. Den angivna andelen marknadsföringsutgifter varierar från 3 % för Hangö Teaterträff till 35 % för Ålands orgelfestival. Totalbudgetarna för de två festivalerna är mycket olika, i

Fördelning av kostnader 2008

absoluta summor redovisar Hangö Teaterträff för drygt 2 000 euro i marknadsföringskostnader, medan Ålands orgelfestival redovisar 11 500 euro för samma post. En möjlig orsak till skillnaden är annonsering, något som man uppger använda sig av för Ålands orgelfestivals del och som snabbt kan leda till en ökning av marknadsföringsbudgeten. Artistarvoden och marknadsföring är ibland omnämnda som centrala poster som man inte kan pruta på, ”man biter sig själv i svansen om man börjar minska på de bitarna”, som en arrangör uttryckte det. En översikt av hur de budgeterade utgiftsposterna fördelar sig per festival finns i tabellen nedan.

Festival	Totala artistkostnader	Marknadsföring, information	Hyror, teknik o utrustning	Totala administrativa kostnader
Alandia Jazz	57 %	12 %	18 %	13 %
Baltic Jazz	39 %	10 %	12 %	40 %
Bokkalaset	57 %	23 %	7 %	14 %
Ekenäs Filmfest	18 %	24 %	5 %	54 %
Faces Etnofestival	26 %	11 %	33 %	30 %
Hangö Teaterträff	86 %	3 %	5 %	6 %
Jeppis Jazz Festival	77 %	12 %	6 %	5 %
Kimitoöns Musikfestspel	32 %	13 %	5 %	49 %
Korpo Sea Jazz / Sibelius i Korpo	29 %	4 %	57 %	10 %
Musikfestspelen Korsholm	38 %	13 %	12 %	36 %
Nordisk Visfest i Hangö	57 %	8 %	30 %	5 %
Pargas Orgeldagar	66 %	16 %	13 %	5 %
Sibeliusdagarna i Lovisa	44 %	23 %	26 %	6 %
Visfestival på Kumlinge	83 %	6 %	3 %	8 %
Ålands orgelfestival	59 %	35 %	0 %	6 %

Posten totala administrativa kostnader innehåller även administrativa löner. De höga administrativa kostnaderna för Ekenäs Filmfest inkluderar kostnader för seminarier, en filmgala och en filmkurs och hänför sig därmed till produktionen av festivalen. I de totala administrativa kostnaderna ingår även administrativa löner. Baltic Jazz, Kimitoöns Musikfestspel och Musikfestspelen Korsholm har en avlönad verksamhetsledare, vilket innebär att posten blir större. Beroende på festivalens budget så är vissa procentuellt höga kostnader inte så stora i absoluta summor. Visfestivalen på Kumlinge använder över åttio procent av budgeten på artistgager, men i absoluta summor ligger de bland de mindre artistbudgetarna. En i övrigt lätt organisation baserad på ideellt arbete innebär att en större andel av budgeten i stället kan sättas på artister. Samtidigt uppger man att antalet besökare är 3 000, vilket betyder att festivalen inte hör till de minsta publikmässigt. De sammanställda posterna måste alltså ses i relation till festivalens organisation och särdrag, men generellt sett kan man säga att artistrelaterade kostnader utgör den största utgiftsposten – vilket faller sig naturligt med tanke på att det är artisterna som står för festivalens innehåll.⁹

En grundläggande strategi som vilken festival som helst måste ta ställning till är det konstnärliga innehållet, som bestämmer festivalens profil. Sedan tillkommer kapacitetsfrågor såsom omfattning och den egna organisationens storlek, utrymmen, den minimipublik man bör räkna med att kunna attrahera, osv. Att bedriva festivalverksamhet inbegriper alltid ett mått av osäkerhet. Det är omöjligt att förutspå hur mycket publik festivalen drar varje år, även om man naturligtvis med erfarenhetens stämman kan göra en kvalificerad gissning. Ett sätt att försöka garantera ett visst minimum är att sälja konserter till ett paketpris, som Korpo Sea Jazz där man säljer ett antal konserter till lokala krogar som sedan sköter biljettförsäljningen själva. På detta sätt får festivalarrangören en garanterad summa pengar, medan krögaren får ett färdigt konsertpaket och samtidigt marknadsförs som en del av festivalprogrammet vilket torde garantera ett visst kundunderlag. Ett brukligt recept är också att ha staden med som garantifinansiär; om det blir en dålig säsong av någon anledning så har man en viss reserv att ta till. Staden är ofta också en viktig samarbetspartner, inte enbart som finansiär.

9 I fallet söu Rock däremot, som inte ingår i sammanfattningen ovan, betalas inga artistarvoden eftersom meningen med hela festivalen är att ge nya band en chans att synas, och Nagu Kammarmusikfestival betalar endast kostnadsersättningar.

Lokala samarbetspartners

Med en festival som nav kan ett nätverk av aktörer byggas upp. Parter som involveras i en festival inkluderar artister, publik, volontärer, lokala entreprenörer, stad/kommun och olika kulturorganisationer. Festivalen erbjuder en arena för att knyta samman aktörer som tidigare kanske inte har bedrivit samarbete. Att engagera olika partners är också viktigt för att ge festivalen stadga och i viss mån legitimitet. Speciellt då det gäller finansiärer så är det ofta av vikt att visa att man inte förlitar sig i alltför hög grad på en enstaka finansiär utan också har tillgång till andra resurser, eller åtminstone en plan för hur man kan få tillgång till andra resurser.

En central samarbetspartner som förekommer i olika grad och skepnad är staden eller kommunen. I vissa fall går som sagt hela festivalen i kommunens regi som då naturligtvis axlar den ledande rollen. I andra fall är samarbetet med kommunen mycket nära, som i fallet Bokkalaset där staden har haft en central roll sedan starten. De vanligaste formerna av samarbete med kommunen är att man får ekonomiskt bidrag, har tillgång till utrymmen och/eller tekniskt stöd, kan använda transporttjänster eller finns med i kommunens marknadsföring. Det är inte enbart festivalen som har nytta av kommunen, utan nyttan är ömsesidig.

En sak som jag önskar är att utveckla samarbetet med kommunen mera i och med att jag tror att många tänker på Baltic Jazz när man hör ordet Kimitoön, så jag tror att vi har något att hämta där båda två.

I Liljendal köper kommunen en del av visfestivalen:

Alla 1653 kommuninvånare ska bjudas på konsert säger dom, vilket är ett intressant koncept som har väckt intresse i Norden, att wow, en kommun satsar på en visfestival så där.

Musikfestspelen i Korsholm säljer likaså en del av sina konserter till kommuner runtom i regionen.

På den lokala orten utgör också olika logi- och restaurangnäringar en del av nätverket, ofta för att man utnyttjar dem för att inkvartera gästade artister. Skolor är en annan aktör som omnämns relativt ofta, i Mariehamn visar Vera filmfestival film för 2 000 elever och Jeppis Jazz Festival har planerat samarbete

med Musikhuset i Jakobstad för att förankra festivalen på en bredare front, och för att påvisa att man har möjlighet att växa. Musikfestspelen i Korsholm använde sig likaså av Musikhuset, som gjorde en konsert för festivalen år 2009, vilket fick positiv respons. Faces Etnofestival har målmedvetet och i enlighet med festivalens inkluderande profil knutit kontakter till olika förbund, till exempel förbund för rörelsehindrade, syn- och hörselskadade och personer med utvecklingsstörning. I detta fall innebär samarbetet att man anpassar festivalen för olika grupper, och samtidigt synliggör dem.

Sponsorer utgör som tidigare beskrevs i den ekonomiska översikten en varierande del av festivalernas inkomster. En aspekt som framkommer är att man anser att sponsorarbetet ibland blir lidande i och med det ideella upplägget. Det gäller dock inte alla; Jeppis Jazz Festival har goda erfarenheter av att relativt lätt kunna engagera sponsorer. Sponsorsamarbetet handlar inte nödvändigtvis om ekonomiskt bidrag utan det kan också handla om till exempel ”kaffe och roudaröl”, det vill säga stöd i liten skala som är välkommet men inte kritiskt för verksamheten. Sea Film Festival engagerade en person första året som arbetade med sponsring vilket resulterade i en klatschig broschyr som bekostades av olika parter. Upplägget har dock inte fortsatt, ”det var för påkostat”. För enskilda festivaler är det tungt, med tanke på både arbetsinsats och kostnader, att bedriva påkostad marknadsföring. Detta är ett område där man kan tänka sig att synergieffekter kunde nås.

Intresseorganisationer och regionala samarbetsnätverk

En stor samarbetsorganisation för festivaler är Finland Festivals, som har närmare 100 medlemmar bland olika kulturevenemang i landet. Av de festivaler som ingår i denna studie är sex medlemmar i Finland Festivals: Baltic Jazz, Faces Etnofestival, Kimitoöns Musikfestspel, Musik vid havet, Musikfestspelen i Korsholm och Sibeliusdagarna i Lovisa. Finland Festivals framstår därmed inte som en viktig samarbetspartner i detta sammanhang; måhända på grund av festivalernas storlek eller regionala fokus, där man eventuellt inte anser sig få full nytta av ett medlemskap. En festival kan också höra till en genrespecifik intresseorganisation; till exempel hör alla jazzfestivaler som ingår i studien till Finlands Jazzförbund: Alandia Jazz, Baltic Jazz, Jeppis Jazz Festival och Korpo Sea Jazz. Att vara medlem i någon form av intresse- eller takorganisation betyder

att man är med i ett sammanhang, får information om aktuella händelser på området samt eventuellt kan använda sig av organisationen för att knyta kontakter eller i marknadsföringssyfte.

Andra exempel som nämns är regionala initiativ, som Musik i Åboland och Pohjanmaan Kautta – Via Österbotten. Musik i Åboland har initierats av Väst-Åbolands stad i syfte att paketera och synliggöra de musikevenemang som finns i skärgårdsregionen via webbsidan www.festivalnet.info. Samtliga musikfestivaler som ingår i studien och som arrangeras i Åboland presenteras på webbsidan: Baltic Jazz, Kimitoöns Musikfestspel, Korpo Sea Jazz, Pargas Orgeldagar och Sibelius i Korpo. Genom detta placeras festivalerna i ett regionalt marknadsföringssammanhang, där regionen får ett tillskott i sin kulturprofil och festivalerna får en kanal för synlighet. Pohjanmaan Kautta – Via Österbotten är en devis med vilken Österbottens Turism r.f. marknadsför Österbotten i Finland och där festivaler ingår i den kulturkalender som presenteras på webbsidan www.pohjanmaanmatkailu.fi. Många festivaler omnämns i händelsekalendrar på stadens eller kommunens webbsidor.

Ett nätverksinitiativ som omnämns är Produforum (www.produforum.fi), ett riksomfattande projekt vars syfte är att knyta samman aktörer inom kulturfältet. Produforum har utvecklats via regionala initiativ med finansiering från Europeiska socialfonden (ESF). Syftet med projektet är att skapa en interaktiv plattform för att underlätta arbetet för fria grupper, konstnärer och producenter samt främja samarbetet mellan konstnärsgupper, kulturproducenter och kulturfältets studerande. Genom ett dylikt forum kan man skapa nätverksmöjligheter, dokumentera kulturprojekterfarenheter och ge möjligheter till fortsatt utvecklingsarbete. För tillfället finns Produforum regionalt i Nyland, Åboland och Östra Nyland, samt under arbete i Österbotten. Som en del av Produforum i Östra Nyland drivs Polte/Brännpunkt, ett utvecklingsprojekt för de kreativa branschernas företag och aktörer i Borgå och Östra Nyland. Projektet förverkligas av Östra Nylands kommuner, företag och utbildare. Som en del av Brännpunkt har man etablerat festivalkansliet Poltefest (www.posintra.fi/37), som samlar information om kulturevenemang i regionen samt erbjuder tjänster för arrangörer. Poltefest drivs av utvecklingsbolaget Posintra Ab i syfte att stöda och utveckla festivalerarrangörers kompetens för marknadsföring och resursgenerering, till exempel sponsring. Enligt verksamhetsledare Janne Ekman arrangerar Poltefest utbildningar samt fungerar som förmedlare av kontakter mellan

festivalarrangörer. I nätverket ingår ca 15 aktiva medlemmar. Poltefest gör också utredningar, nästa år ska man till exempel genomföra en utredning om vilka tjänster regionens festivalarrangörer köper.

Samarbete med andra festivaler

På frågan om festivalen samarbetar med andra festivaler till exempel när det gäller marknadsföringssatsningar, koordinering av utrustning eller dylikt, var svaret oftast nekande. I de fall där samarbete i någon grad förekommer med andra festivaler, eller där man kunde tänka sig att samarbeta, så definieras samarbetet oftast regionalt, inte på basis av genre till exempel.

Det finns exempel på informellt samarbete, till exempel så att man koordinerar datum så att festivaler i regionen inte krockar (som de åländska festivalerna), eller något slags informellt utbyte eller samarbete i form av besök eller personlig kontakt. Faces har till exempel kontakt med Kaustby folkmusikfestival och Pori Jazz, där Faces som arrangeras sist under sommaren får marknadsföra sig genom att dela ut flyers och ha ett bord med program. Baltic Jazz nämner Kimitoöns Musikfestspel som en potentiell partner och vissa tentativa försök har gjorts men det har inte resulterat i något konkret:

Intresse finns nog men [inte tid] och så är det svårt att veta, hur ska vi utveckla [samarbetet]? Festivalerna går av stapeln olika tider, man kan inte marknadsföra sig gemensamt eftersom det är helt olika genrer ... det går nog, man måste bara komma på hur.

Citatet belyser en aspekt som ofta framkom i intervjuerna då arrangörerna tillfrågades om samarbete med andra festivaler. I mångt och mycket upplever man att det kan vara svårt att få till stånd ett samarbete med andra festivaler eftersom man inte riktigt vet hur det skulle utformas. I detta fall vore ett första steg att erbjuda arrangörer möjligheten att träffas för att diskutera vilka former av samarbete som kunde vara av nytta för båda parter.

[Samarbete] är problematiskt för festivaler är olika, de uppstår och lever på en viss ellsjäl's anda så det är svårt att paketera in dem ... Samarbete är extra arbete och man vet

inte vad man får ut av det, det krävs en tro på det och det ska finnas konkreta saker som festivaler kan samarbeta kring, som är i samma region och har samma publik till exempel. (Hangö Teaterträff)

En tangerande fråga som togs upp i intervjuerna var om det kunde finnas behov av ett koordinerande "festivalkansli" som kunde förmedla kontakter, koordinera marknadsföring och stå till tjänst med olika saker. Responsen var till en stor del skeptisk. Som i citatet ovan ansåg man att verksamheten är så pass specifik att ingen synergi finns att få av en koordinerande knutpunkt.

Jag tror att det sku vara svårt i och med att alla är olika ... jag har själv inte tänkt i dom banorna, jag har snarare tänkt att man tillsammans med nån enskild, två tre festivaler går ihop och gör något tillsammans, jag tror att man måste vara försiktig med att göra det för stort ... jag tror att det blir mera jobb än vad det ger ... jag tror att dom flesta är nischade, man har sina kontakter, det blir onödigt stort.

Bland dem som kunde tänka sig att en dylik knutpunkt eventuellt kunde vara till nytta föreslog man att den kunde hjälpa festivalen att " hitta partners på större orter" där man inte själv är närvarande eller har de rätta kontakterna, eller att den kunde fungera som en förmedling av något slag:

I många fall hinner man inte ha nytta av varandra, så sku det finnas en organisation, ett kontor, ett nätverk som sku hjälpa med att nån behöver nån som kan elektriciteten, nån behöver veta varifrån man får billigaste tälten, vem kan bygga estrader, varifrån får man hyra utrustning ... det finns mycket som har att göra med tekniken och kunande där det är onödigt att vi alla söker frivilliga härifrån och därifrån, kanske vi kunde hitta personer som kunde jobba med två-tre festivaler eller åtminstone komma och säga gör så här och så här ... och såklart marknadsföringen, man kunde spara på att koordinera marknadsföringen, byta annonser sinsemellan och så ... man gör det inte av den enkla orsaken att man inte vill hinna.

Speciellt då det gäller marknadsföring upplever flera arrangörer att mer kunde göras, och att samarbete eventuellt kunde utvecklas. Samtidigt anser de att ett centralstyrt kansli ökar riskerna för byråkratisering.

Profilering och marknadsföring

Beprövade marknadsföringsmetoder som man använder sig av är affischer, broschyrer, programblad och webben. Annonsering används i viss mån, främst i lokalpressen, men det är en form av marknadsföring som upplevs vara dyr i förhållande till resultat. Däremot är kontakter till medier mycket viktiga. Recensioner, intervjuer och puffar om festivalerna utgör en mycket viktig del av synligheten och marknadsföringen, och det spaltutrymme som används för festivalen ses vara ett mått på dess betydelse och värde.

Festivalerna upplever sig ha klara profiler, något som man uppnår med tiden och med en kontinuitet och tydlighet i innehåll:

Jag tror vi har ett brand speciellt eftersom vi har hållit så stenhårt på den musikaliska profilen, vi har inte avvikit på tjugo år ... man vet vad man får, just för att det är så väldigt få som faktiskt håller ... att dom flesta festivaler avviker nog på ett eller annat sätt även om dom har en musikalisk profil ... jag tror att i längden så vinner vi på att hålla oss till [en klar musikalisk profil].

Korpo Sea Jazz har också introducerat en grön profil för att uppmärksamma Östersjöanknytningen. Som exempel nämns att man uppmanar musiker att åka tillsammans till festivalen, man gör inga flyers och trycker inte upp några biljetter.

De flesta festivaler har uttalade målgrupper, även om denna målgrupp ibland definieras som alla. Som tidigare nämndes så är tonåringar och unga vuxna en målgrupp som vissa festivaler (beroende på profil, för söU Rock till exempel utgör de en självklar målgrupp) upplever som svår att nå, men som man ändå önskar komma åt.

I princip är alla målgrupp, men mellan 20 och 30 är en målgrupp som vi inte når fram till, för de vet inte riktigt vad det går ut på. Vi har haft betoning på barn med Sås och Kopp. När man pratar om visor låter det väldigt dammigt, där finns det en lucka [beträffande unga]. Man tror att det är gamla tanter som sitter och gnolar i en knut. (Östnyländsk Visfestival)

I år så hade vi faktiskt ett gäng unga killar som var och spelade, dom var i tjugoårsåldern men spelade en form av klassisk jazz, det var ett försök att nå lite yngre publik ...

*fortfarande håller vi oss till den musikaliska profilen men man måste nog göra vissa förändringar för att inte förlora publik helt enkelt ... det går inte att stenhårt hålla [sig till en snäv profil] utan att förlora publik helt enkelt ... Jag tror att intresset för jazz bland unga har blivit större men jag tror inte att vi når ut till dom jazzintresserade så som vi marknadsför oss nu och med dom musikerna vi har haft ... men sen är ju frågan att ska vi alls nå ut till dom, man måste ju helt enkelt välja och sen köra på det.
(Baltic Jazz)*

Att nå unga betyder eventuellt att utnyttja nyare kanaler, som till exempel Facebook. Åtminstone Baltic Jazz, Hangö Teaterträff och Vasa Littfest använder Facebook för att nå användare som är vana att nätverka virtuellt. Musikfestspelen i Korsholm nämner Facebook och Youtube som marknadsföringskanaler som är värda att utveckla. Det verkar dock som om de tillsvidare inte utgör en viktig del av marknadsföringen för någon festival.

Festivalens värdeskapande roll

I BÖRJAN AV denna studie nämndes de olika typer av värde som kulturverksamhet, inbegripet festivaler, kan ses skapa. Medan vissa värdeaspekter kan kännas mer konkreta (ofta de med ekonomiska förtecken) så måste man också beakta aspekter som är mer svårdefinierade och svåråmätbara. För att bena ut utvärderingskriterier kan man börja med att granska svaren på den generella frågan ”Vad anser du att festivalen har för betydelse?”. I svaren ingår såväl ekonomiska som sociala och kulturella kriterier.

Erbjuder en unik, högkvalitativ upplevelse

Kvalitet är ett ord som i intervjuerna ofta anges som ett mått på festivalens värde. På basis av den kunskap och det nätverk man har anser man sig kunna erbjuda en upplevelse av hög kvalitet. Det unika kan ha att göra med innehållet eller med formatet, där festivalformatet i sig bidrar till att skapa en speciell upplevelse.

Det går många människor på föreställningarna, de är jättepulära för att det är speciellt ... man kan ju se de här föreställningarna under året men många sparar det till festivalen för det är så annorlunda i de annorlunda utrymmena ... för publiken ... Tomas Jansson beskrev det bra i sitt radioreportage från det här året, att han njuter under de här föreställningarna av att sitta bland en teaterhungrig publik ... han har känslan då han annars går på teater att nå, folk har nu hamnat där och man går med företaget eller så ... han känner inte suget efter teater [hos publiken] ... och det ger ju jättemycket också till de som spelar, att de känner att det finns en spänning i luften [under festivalen], publiken ger dem minst lika mycket som de ger publiken ... så det är nånting som man kanske ibland glömmer, hur viktig publiken är och hur viktig känslan är under varje föreställning.

Här erbjuds således delvis samma innehåll som under vintersäsongen – men festivalen kan erbjuda något utöver det vanliga, också något skämtsamt i jämförelse med mer celebra festivaler i samma genre:

Miljön är helt fantastisk ... som vi konstaterade under de två första åren när det var fruktansvärt fint väder, så med gästhamnen utanför och båtar och terrasser så var det nån som skojade att ”Vi är nästan som nere i Cannes!”

Ibland fyller man en viktig uppgift genom att engagera artister som annars kanske inte besöker landet, eller genom att till exempel visa film som annars inte visas. Då erbjuder man en unik tjänst som inte annars finns att tillgå.

Främjar en viss genre och/eller ett allmänt kulturintresse

”I stadgarna står att en målsättning [med festivalen] är att öka förståelsen för klassisk kammarmusik ... det finns inte andra såna festivaler i regionen.” Samtliga festivaler ser det som ett viktigt kriterium, och som ett argument för varför man finns till, att man på något sätt berikar kulturlivet. För vissa är kriteriet att specifikt främja intresset för den egna genren, för andra är det också att erbjuda människor ökade möjligheter att ta del av kulturella aktiviteter.

Vilka positiva konsekvenser som det har? För förlagen, desto fler besökare, desto fler chanser att sälja böcker; ur bibliotekens synvinkel, desto fler besökare, desto fler boklån ... desto fler uppvakningar det finns desto fler blivande litteraturvetare ... en allmänbildande effekt ... även ur hälsosynvinkel, man slappnar av i litteraturens tecken.

Man ser också festivalen som ett forum för att föra samman aktörer inom ett visst kulturområde, också utanför Finland ”En av de främsta missionerna som en sån här visfestival har är att vi knyter ihop Norden varje år.” Själva arbetet med att genomföra festivalen kan ses som ett tillfälle för utveckling i sig: ”Det är en festival som bygger på människors egen aktivitet, det är ett värde att aktivera ungdomar att göra det själva.”

Om vi under årens lopp har samlat åtskilliga tusen besökare och jag upplever att det i och med att vi fick i gång bioverksamheten så fortsatte man gå på film på andra platser [då har vi uppfyllt vårt mål].

I kommentaren ovan berörs något som ibland också hänvisas till som ett värde som festivaler skapar – att festivalen ger upphov till andra kulturaktiviteter, antingen genom att man initierar ett intresse hos någon, eller att festivalen på grund av sin samlande karaktär för samman parter som annars inte skulle träffas, så nya samarbeten kan uppstå.

Förutom att man främjar genren eller ett allmänt kulturntresse så ser man också ett värde i det att man ger specifika aktörer och grupper en möjlighet att synas och höras. För SÖU Rock handlar det om att ge unga musiker ett tillfälle att uppträda och kanske bli mer kända, som Sturm und Drang som fick sitt genombrott på festivalen, vilket festivalen räknar som en framgångsindikator. ”Det finns inga andra möjligheter i ankdammen för band att komma fram, vi vill visa att vi är föregångare.” För Faces Etnofestival handlar det som tidigare nämnts om att fästa uppmärksamheten vid olika minoriteter.

Uppmärksammar en lokal kulturhistorisk miljö, bidrar till en positiv image

Kulturevenemang ses allmänt vara fördelaktiga för orten genom att de lockar besökare (som konsumerar tjänster i samband med festivalen), engagerar lokala frivilliga och entreprenörer, och bidrar till en positiv image. Festivalen är också ett mediavänligt sätt att lyfta fram olika platser och kulturmärken på en ort. På detta sätt bidrar festivalen till att det lokala kulturarvet levandegörs.

Jag har vissa tankar och idéer kring förbättring av konsertplatserna för att mera knyta an till bruksorten ... vi har ett jazztält som är skilt från bruksorten, annars har vi konserter i Verkstan och Masugnen som verkligen knyter an till Dalsbruk och den bruksort det är ... jag skulle vilja satsa mera på de specifika historiska platserna som vi faktiskt har väldigt många av.

Musikfestspelen i Korsholm lyfter fram hur man under festivalen ordnar konserter i världsarvet i Kvarken, och i olika muséer, och hur man därmed bidrar till att hålla kulturmiljöer levande. I samband med Östnyländsk Visfestival tjänar det mer än ett praktiskt syfte att hålla en konsert på Postbacken i Borgå, ”som behöver program som livar upp hembygdsmuseet”. Genom att förlägga konserter på olika öar i skärgården bidrar Sea Jazz Festival till att så att säga rita upp en

ny kartlinje för området, där flera platser i skärgården utnyttjas och knyts samman genom festivalen.

En arrangör hänvisar till festivalens position inom kommunens kulturstrategi som ett slags måttstock för hur väl festivalens positiva potential för orten beaktas. Om en festival finns med i den officiella kulturstrategin så indikerar det ett visst värde.

Engagerar lokala aktörer

I kapitlet om samarbetspartners behandlades de olika instanser som festivaler samarbetar med, men ämnet ska också tas upp i detta sammanhang som en aktivitet som kan ses skapa socialt värde. Ett exempel på en satsning gavs av Hangö Teaterträff. Det som är en egenhet för festivalen är att ingen som jobbar med den är bosatt på orten. Man upplever därför att det är viktigt att ge festivalen en stärkt lokal förankring, vilket har lett till ett projekt som har som syfte att engagera olika lokala föreningar. Tillsammans ska man organisera ett ”spektakel” nästa år som ska handla om Hangös historia ur ett lättsamt perspektiv. Projektet sker i Hangö Teaterträffs regi tillsammans med Hangö kulturbyrå, och staden har fått ett bidrag från Undervisningsministeriet för samarbetet.

Att beakta olika värdeaspekter

Även om kultur anses skapa värde som inte kan mätas i ekonomiska termer så är risken att detta värde underställs ekonomi. Det är kanske lättare att förhålla sig till och fatta beslut om verksamheten då resultat redovisas i klara siffror. Men det sociala och kulturella värdet låter sig inte entydigt översättas i siffror. I stället måste man använda sig av andra faktorer med vilka man kan demonstrera ett visst värde. Det sociala värdet kan till exempel anges genom att man visar hur en festival ger möjlighet till delaktighet (till exempel talkoarbetare) eller att man når grupper som vanligen faller utanför kulturaktiviteter. Detta sker inte nödvändigtvis genom marknadsföring, utan genom att aktivt skapa ett nätverk av olika slag av intressenter kring festivalen. Vissa festivaler strävar efter att bredda sitt syfte genom att engagera skolor eller andra lokala föreningar. En redovisning av festivalens verksamhet bör därmed inkludera sådant som kan anses skapa ett socialt och/eller kulturellt värde.

Svenska kulturfonden som samarbetspartner

”UTAN KULTURFONDEN SKU de int bli ti någo!” Kommentaren får här representera ett konstaterande som förekom i många intervjuer. Mellan 2005 och 2009 beviljade Svenska kulturfonden bidrag på sammanlagt drygt en miljon euro till de festivaler som ingår i studien. För många av festivalerna utgör kulturfondens bidrag en väsentlig, ibland kritisk, förutsättning för verksamheten. Men man kan inte förlita sig på en enda finansiär. Att förekomsten av en viss typ av aktör bidrar till att en annan typ av aktör blir attraherad är ingen ovanlig företeelse. Ibland krävs insatser av ett slag för att man ska säkra tillgången till insatser av ett annat slag. Således har till exempel Svenska kulturfonden gärna sett att en festival stöds av staden om man går in med ett betydande bidrag. I samband med att Jazzoo har omformat sin verksamhet till att bli en festival utredde man också möjligheten för en betydande höjning av Svenska kulturfondens bidrag. I detta fall var det kulturfondens linje att även andra finansiärer såsom kommunen bör göra en ökad satsning. Även om Svenska kulturfonden i många fall utgör en livsviktig och betydande bidragsgivare så är det inte dess mening att vara en krycka som verksamheten uteslutande stöder sig på. I fallet Bokkalaset har budgeten höjts enligt Finlands svenska författareförenings riktlinjer om ersättning till medverkande författare. Som en följd har man fått ökat bidrag från såväl Svenska kulturfonden som staden.

Att tillhandahålla möjligheter för ett rikt och varierat kulturliv är en viktig uppgift. En fråga som ibland väcks är om man ska fördela resurser på ett större antal små projekt, eller satsa på färre projekt med större bidrag. Några festivaler får två- eller treåriga bidrag, vilket garanterar en viss kontinuitet för verksamheten och ger arbetsro.

Jag tycker om att fonden är aktiv ... det är okej att dom är intresserade, att dom kan svara att "Hej, det finns ett liknande projekt i Lovisa och ett i Vasa att nu slår vi ihop det här och i stället för 20 000 per projekt så får ni 150 000 och så gör vi det tvåårigt och så hajpar vi upp det". Jag tycker det är okej.

Kultur över språkgränsen

Festivaler och andra kulturevenemang som stöds av Svenska kulturfonden är inte nödvändigtvis enbart finlandssvenska; fondens verksamhetsprofil sträcker sig över språkgränserna. Av de tillfrågade festivalerna sade sig flera vara tvåspråkiga. Detta yttrar sig så att arrangörerna är såväl svensk- som finskspråkiga och dessutom riktar man sig till en publik utan språkgränser. Detta är något som upplevs som positivt av arrangörerna, och som man även får positiv feedback på. Samtidigt är det en nödvändighet för att överleva eftersom det svenskspråkiga publikunderlaget inte räcker till.

Svenska kulturfonden ska inte enbart ses som en finlandssvensk fond för finlandssvenskar ... festivaler har också finsk publik och finska konstnärer, och det är bra PR över språkgränsen.

Samtidigt uppmärksammar man att Svenska kulturfonden har ett finlandssvenskt uppdrag och att det är något som man tror är av betydelse då man ansöker om bidrag. "Jag tror att vi är den rätta föreningen att söka om bidrag" kommenterade en arrangör som syftade på svenskspråkigheten, och en annan funderade över språkets betydelse för bidraget på följande sätt:

Vi är inte helt svenskspråkiga, kanske det påverkar ... vi vill inte vara först och främst finlandssvenska, vi vill ha de bästa musikerna.

Samtidigt påpekade samma arrangör att det faktum att kulturfonden så att säga går över språkgränsen "är ett perfekt forum att visa att finlandssvenskar är precis så toleranta som det sägs".

På frågan om man har känslan av att Svenska kulturfonden känner till festivalen och vad den går ut på hänvisar man ofta till de regionala ombuden. Ombuden utgör en viktig kanal: det är via de regionala ombuden som många

närmar sig kulturfonden, det är via ombuden man får information om ansökningar och informationstillfällen, och det är ombuden som tillskrivs en viktig kompetens då det gäller att bedöma verksamheten.

Jag tycker det har varit väldigt bra att kulturfonden aktivt har informerat på plats och ställe, och sett till att samla folk till informationstillfällen ... jag tycker att det är det bästa sättet att nå kulturaktiva, att samlas på ett ställe och informera om detaljer.

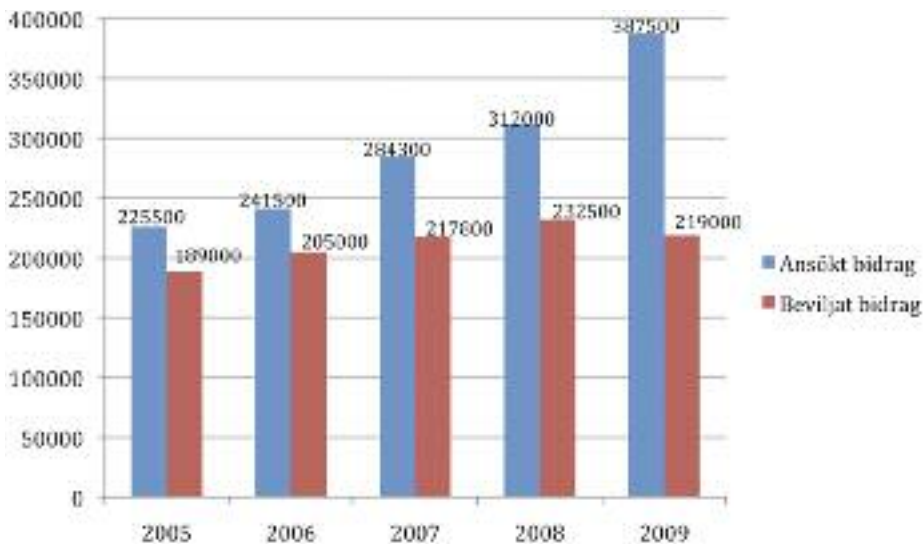
En aktiv kulturaktör eller en passiv penningpung?

”Jag har den åsikten att fonden ska blanda sig i” sade en arrangör. I samma anda konstaterade en annan arrangör om kulturfonden som samarbetspartner att ”Kulturfonden har lyckats hålla en nivå som man respekterar och kan diskutera med, som inte hela tiden håller med utan också kommer med utmaningar”.

En översikt av sökta och beviljade bidrag under 2005–2009 ger vid handen att den totala summan sökta bidrag har ökat under perioden, medan den totala summan beviljade bidrag har hållit en mer jämn profil.¹⁰ Den kraftiga ökningen för år 2009 beror till stor del på att Jeppis Jazz Festival ansökte om en betydligt större summa än föregående år på grund av en planerad utvidgning av festivalen. Om man bortser från denna avvikelse så ligger ökningen i linje med den allmänna trenden (om Jeppis Jazz Festival hade sökt samma summa som året innan så skulle summan ansökta bidrag för 2009 vara totalt 332 500 euro). Den lilla nedgången i beviljat stöd för år 2009 beror på att två festivaler, söU Rock och Vanda Barock inte ordnades, och därmed inte fick något bidrag, samt att Sea Film Festival övertogs av Finlandssvenskt Filmcentrum och inte har beviljats ett enskilt bidrag. Dessa tre festivaler ingår därmed inte heller i den totala summan ansökta bidrag. (Dessa tre festivalers sammanlagda bidrag 2008 var 22 000 euro, vilket innebär att om samma summa hade beviljats 2009 så skulle det totala beviljade bidraget uppgå till 241 000 euro).

Det genomsnittliga ansökta bidraget har varierat mellan ca 12 000 och 13 000 euro under perioden, medan medianen visar en stigande trend från 7 000 till 9 000 euro under femårsperioden. Det genomsnittliga beviljade bidraget har rört

¹⁰ De angivna summorna ger inte en absolut bild, eftersom alla arrangörer inte har sökt bidrag varje år och data gällande sökt bidrag saknas för vissa år för ett litet antal festivaler. Den övergripande trenden kan dock illustreras.

sig mellan ca 7 000 och 9 000 euro, medan medianen stadigt har legat på 5 000 euro, förutom år 2008 då den var 6 000 euro. Endast ett fåtal festivaler kommer upp i klassen 10 000 euro eller mer i beviljat bidrag: år 2009 var dessa fyra styck- en (Faces Etnofestival, Hangö Teaterträff som har beviljats ett treårigt bidrag 2009–2011, Mariehamns Litteraturdagar och Musikfestspelen i Korsholm). Tolv festivaler ansökte 2009 om ett bidrag på 10 000 euro eller mer.

Den i skrivande stund ännu opublicerade rapporten från Central- kommissionen för konst om statligt bidrag till kulturevenemang¹¹ visar att stöd uppvisar en kontinuitet över tid såtillvida att evenemang som en gång har erhållit stöd fortsätter att få det. Under åren 2000–2008 fördelades 85 % av de statliga kulturbidragen på evenemang som arrangerades varje år under sagda period. Det blir en viss automatik över fördelningsförfarandet – vanligen ligger det i finansärens intresse att fortsätta investera i verksamhet som har visat sig fungera från år till år. Det statliga medianbidraget år 2008 var 10 000 euro.

Kontinuitet är viktigt även för de festivaler som ingår i denna studie. Visst räknar man med kulturfondens stöd och visst anser man att man har en stor chans att få fortsatt bidrag om man har hållit i gång verksamheten ett antal år med tillfredsställande resultat. Samtidigt påpekar en arrangör också att ”Vi tar det inte som något självklart att vi får understöd från kulturfonden ... jag tror man ska hålla diskussionen levande om hur man ska vidareutveckla [verksamhe-

11 Rautiainen, P. (utges 2010) Valtion tuki kulttuuritapahtumille 2000–2008. Helsingfors: Centralkommissionen för konst.

ten] ... man måste ha åsikter”. I Svenska kulturfondens allmänna bidragsprinciper står att ”Kulturfonden fäster särskild vikt vid ansökans ändamål, verksamhets- eller projektplanens trovärdighet och att budgeten är realistisk. Ansökan ska vara omsorgsfullt gjord och inlämnad inom utsatt tid. Regionöverskridande satsningar och nätverksprojekt och projekt med flera finansiärer prioriteras.” (Verksamhetsplan 2009: 15). Vidare ges en lista på specifika bedömningsprinciper som omfattar olika former av bidrag. För festivaler eller andra evenemang finns ännu inga specifika, uttalade kriterier men allmänt gäller festivalens omfattning som ett viktigt kriterium. Beroende på antal dagar, enskilda tillställningar och publik, samt festivalens profil gällande hur långt man når ut (lokalt, regionalt, nationellt, internationellt) så fattas beslut om bidragets storlek. Festivaler kan därmed i princip jämföras med varandra, så att de festivaler som placeras i samma kategori erhåller bidrag av en viss storleksklass. Då beslut fattas om bidrag sker utdelning antingen centralt eller från de regionala fonderna. Generellt sett så styrs ansökan till de regionala fonderna om en festival främst upplevs verka lokalt/regionalt.

Ser man på hur de beviljade bidragen fördelar sig mellan de olika fonderna, så kan vi börja med att se hur de inkluderade festivalerna fördelar sig regionvis.

Region	Antal festivaler	Central utdelning 09	Regional utdelning 09
Nyland	10	4*	5
Åboland och Åland	12	1**	10
Österbotten	4	3	0***

Två festivaler fick inte bidrag 2009 medan en har omorganiserats, totalantalet för 2009 är därmed 23 festivaler.

* Vanda Barock ingår inte 2009, men har fått centralt bidrag sedan 2005.

** Sea Film Festival har övertagits av Finlandssvenskt Filmcentrum och ingår inte som enskild festival 2009, men har fått centralt bidrag sedan 2006.

*** SÖU Rock ingår inte 2009, men har fått regionalt bidrag sedan 2005.

Regionerna återspeglar den av kulturfonden tillämpade indelningen. Gör man en lite finare indelning så fördelar sig de nyländska festivalerna så, att sex ordnas i Västra Nyland, tre i Östra Nyland och en i huvudstadsregionen. I Åboland huserar sju festivaler medan fem ordnas på Åland. Som man kan se ovan så var andelen festivaler som finansieras via de regionala fonderna störst för Åbolands sven-

ska kulturfond år 2009, medan hälften av de nyländska och tre av de fyra österbottniska festivalerna sköts centralt. Centralt bidrag 2009 fick Ekenäs Filmfest, Faces Etnofestival, Hangö Teaterträff, Laterna Magica Film Fest, Mariehamns Litteraturdagar, Jeppis Jazz Festival, Musikfestspelen i Korsholm och Vasa Littfest.

Ser man på fördelningen av centrala och regionala utdelningar under perioden 2005–2009 så märks vissa trender. För det första sköts de största utdelningarna centralt – eller omvänt kan man säga att de festivaler som får bidrag via den centrala utdelningen får ett större bidrag. Sålunda finansieras de fyra festivaler som erhåller ett bidrag på 10 000 eller mer via den centrala utdelningen (Faces Etnofestival, Hangö Teaterträff, Mariehamns Litteraturdagar och Musikfestspelen i Korsholm). Utöver dessa har tre festivaler erhållit bidrag centralt under hela perioden: Ekenäs Filmfest, Laterna Magica Film Fest och Vanda Barock. Av dessa ligger medelbidraget 7 000 euro för Vanda Barock klart över medianbidraget 5 000 euro, Laterna Magica ligger strax över medianbidraget med ett medelbidrag på 5 900 medan Ekenäs Filmfest har fått ett lägre medelbidrag på 2 500. Storleken på bidraget är således inte ett konsekvent kriterium för fördelning mellan central och regional utdelning. Däremot har Ekenäs Film Fest beviljats ett treårigt bidrag för perioden 2009–2011. Hangö Teaterträff är en annan festival som har beviljats flerårigt bidrag (2007–2008 och 2009–2011), och som också erhåller centralt bidrag. Varför Ekenäs Film Fest har styrts till den centrala fonden medan till exempel Bokkalaset som har erhållit ett medelbidrag på 5 400 under perioden sköts av den regionala fonden kan inte utläsas av tillgängliga data.

Profilen för de fyra festivaler som får de största bidragen via den centrala utdelningen varierar också. Av dem har Faces Etnofestival den största publiken på ca 10 000, följd av 6 000 för Mariehamns Litteraturdagar, 3 000 för Musikfestspelen i Korsholm och 2 500 (sålda biljetter) för Hangö Teaterträff. Ser man på hur stor del av inkomsterna som kom via kulturfondens bidrag år 2008 så låg Faces Etnofestival på 15 % och Musikfestspelen i Korsholm på 13 %, medan Mariehamns Litteraturdagar fick 26 % och Hangö Teaterträff fick 42 % av sina inkomster genom kulturfondens bidrag.

Vad gäller den åboländska fonden har riktlinjerna för fördelning följt en viss trend under femårsperioden. Under perioden 2006–2007 verkar ett flertal bidrag ha övergått från regional till central utdelning, för att därefter återvända till

regional utdelning. År 2006 flyttades fem festivaler från regional till central utdelning: Kimitoöns Musikfestspel, Korpo Sea Jazz, Sea Film Festival, Sibelius i Korpo och Vera Filmfestival, medan Visor så in i Norden i stället övergick från central till regional utdelning. Två år senare var trenden den omvända: samtliga festivaler förutom Sea Film Festival styrdes tillbaka till den regionala fonden, med tillägget Nagu Kammarmusikdagar. Vera Filmfestival följde efter år 2009, med en samtidig minskning av bidraget från 6 000 till 3 000 euro. För ett par festivaler medförde övergången till den regionala fonden en ökning i bidraget (Baltic Jazz från 9 000 till 10 000 euro, Kimitoöns Musikfestspel från 5 000 till 6 000 euro), medan de övriga hölls på samma nivå eller fick se en minskning av bidraget (från 6 000 till 4 000 euro för Alandia Jazz).

För Nyland övergick Sibeliusdagarna i Lovisa från central till regional utdelning år 2008, medan Bokkalaset, Musik vid Havet, Nordisk Visfest i Hangö och Östnyländsk Visfestival har fått regional utdelning under hela femårsperioden. Som ovan nämnts får flera av de nyländska festivalerna ett stort bidrag, som utdelas centralt. En avvikelse är Ekenäs Filmfest, som har fått ett mindre bidrag under perioden – men däremot verkar en viss trend gälla för filmfestivaler. Av de fyra filmfestivalerna Ekenäs Filmfest, Laterna Magica Film Fest, Sea Film Festival och Vera Filmfestival får de tre förstnämnda centralt bidrag medan Vera övergick från ett centralt till ett regionalt (och kännbart mindre) bidrag år 2009. Ser man vidare på genrefördelning så sköts litteraturfestivalerna Mariehamns Litteraturdagar och Vasa Littfest centralt, medan Bokkalaset får regional utdelning. Av dessa får Mariehamns Litteraturdagar ett bidrag i storleksklassen 10 000 euro medan Vasa Littfest och Bokkalaset har samma bidragsprofil (medelbidrag för perioden är 6 400 respektive 5 400 euro). För samtliga litteraturfestivaler spelar staden en stor roll; i Mariehamn och Vasa är det staden som är huvudarrangör medan Bokkalaset arrangeras av en förening i nära samarbete med staden.

Av de österbottniska festivalerna har söu Rock fått ett regionalt bidrag under femårsperioden, medan Jeppis Jazz Festival övergick från regional till central utdelning år 2007. Om den generella profilen att den centrala utdelningen sköter de största bidragen håller streck kanske överflyttningen är goda nyheter för Jeppis Jazz Festival, som strävar efter att växa kraftigt. Det ska inte sägas att en utdelning genom den centrala fonden automatiskt medför ett större bidrag, men kanske möjligheten för ett större eller flerårigt bidrag skapas om man finansieras via den centrala fonden.

Festivalens storlek i fråga om publikmängd, och omfattning i fråga om dagar och ”räckvidd” sägs vara kriterier för bidragets storlek. Publikmässigt är de tre största Faces Etnofestival (10 000), Baltic Jazz (7 000) och Mariehamns Litteraturdagar (6 000), medan övriga festivaler ligger på 3 000 eller färre.¹² Korpo Sea Jazz, Visfestival på Kumlinge och Musikfestspelen i Korsholm är publikmässigt i samma storleksklass (ca 3 000) men ser budget- och bidragsmässigt mycket olika ut. De är naturligtvis också olika i fråga om genre, och vilken typ av publik de kan tänkas locka. Musikfestspelen i Korsholm är tidsmässigt en av de längre festivalerna, åtta dagar, kanske något överraskande följd av Ålands orgelfestival: sju dagar, en publik på ca 1 000 och en totalbudget på drygt 30 000. Att enhetligt försöka bedöma festivaler på basis av publik och omfattning är hart när omöjligt.

Sammantaget är det svårt att utläsa några enhetliga riktlinjer för hur bidragen fördelas mellan den centrala och regionala utdelningen, eller vad den tillfälliga ”centraliseringsprocessen” berodde på. Ser man på de senaste två åren så verkar en viss ”decentralisering” av bidrag ha skett. För att bättre kunna ge feedback på ansökningar borde man ha en översikt av fördelningsprinciper både vad gäller beslut om central eller regional utdelning, och huruvida kriterierna för de regionala fonderna skiljer sig från varandra. Om meningen är att festivaler ska kunna uppföljas som en kategori som kulturfonden stöder så måste ett tydligare ramverk fastställas.

Ansökan och redovisning

På frågan huruvida det finns information om bidrag är svaret utslutande positivt. Information finns på webbsidan och vid behov är det lätt att kontakta kulturfonden för mer information. Däremot skiljer sig utsagorna då det handlar om de kriterier som man tror att kulturfonden tillämpar för att bevilja bidrag och då det handlar om bristen på feedback. Vissa anser att kriterierna är klara medan andra upplever att det finns vissa frågetecken: ”Det är faktiskt nånting som vi nog saknar, man måste bara själv berätta vad det går ut på men några kriterier vet vi inte av”. Kriterierna kan också omtalas som en generellt pragmatisk inställning: ”Den feedback har man ju alltid fått att har man ett vettigt projekt och en

12 Uppgift saknas för Musik vid havet.

vettig budget och ett vettigt upplägg så får man pengar”. Vad som kan anses vara vettigt kan förstås vara föremål för diskussion. Kanske föga överraskande så är det speciellt om man inte får det bidrag man har ansökt om som man skulle vilja veta lite mer: ”Det sku vara bra om man sku få lite feedback på varför man får 5 000 då man har ansökt om 15 000”. En festival som hittills hade ”uppfattat att kulturfonden hade en bra bild av festivalen [insikt i verksamheten]” men som efter en tid av ett relativt stabilt stöd upplevde en märkbar minskning nämnde också bristen på feedback. Om man har bedrivit verksamheten en tid och fått ett visst stöd så börjar man förvänta sig att det ska fortsätta:

Har man hållit på i 30 år så är konceptet ganska klart och välkänt ... Ibland har jag intrycket att det är som när jag går in på Aktia och frågar efter sponsorpengar så säger ombudsmannen för stiftelsen att 'ja ja och så kommer du och tar de här plakaten och så sköter ni allt det där'.

Ser man på redovisningen av bidragens så är kulturfondens rutiner kortfattade i jämförelse med andra (Undervisningsministeriet omnämns som ett motsatt exempel). Detta är något som upplevs som en positiv faktor; eftersom verksamheten fungerar på ideell basis så lättar det på arbetsbördan. Hur detaljerat man redovisar för festivalen varierar. Redovisningsblanketten omfattar fyra huvudpunkter där bidragstagaren ska redovisa för användningen av bidraget:

1. Redogörelse för bidragets användning
2. Bidrag för samma ändamål från andra instanser
3. Synpunkter på bidragets betydelse för genomförande av projektet
4. Ytterligare kommentarer

Någon särskild ekonomisk utredning (verifikat eller bokslut) krävs inte, men kan bifogas ”vid behov”. Det kommer således an på bidragstagaren i hur stor utsträckning man redogör för olika aktiviteter, förändringar och utvecklingsprojekt.

Kulturfonden kunde nog göra dem lite mer detaljerade, det tror jag inte vi sku bli sura för alls, det är skönt att det är så enkelt som det är men ur kulturfondens sida sku det kanske inte skada att ha en lite mera komplicerad blankett som lite mera sku kräva vissa mera förklaringar om hur man har gjort, inte så mycket det ekonomiska, man har

ju sin bokföring, men lite mera redogöra för den verksamhet som man har förverkligat med pengarna, så att säga vad har kulturfonden fått för pengarna.

Det man generellt kan säga är att processen karaktäriseras av ett stort mått tillit, något som en arrangör som även har arbetat i Sverige upplever som ovanligt men mycket positivt:

Jag förstår att de vill ha kort redovisning, men visst är jag förvånad att man inte begär in mer redovisning, ser jag det från byråkrathåll och ur svenska perspektiv så är det helt otroligt att redovisningen är liksom ingenting, men som talkoarbetande förening så är det jätteskönt.

Tilliten bör vara ömsesidig, å ena sidan från kulturfondens sida ”inte har jag blivit kallad på möte att kom hit med bokslutet, nu ska vi se” som en arrangör uttryckte saken, och förtroendet bör också återgäldas

Vi sätter ingen luft i en ansökan, vi håller oss till det vi behöver och sätter inte på hundra procent med motiveringen att de skär ändå bort ... man är så realistisk som möjligt.

Fördelning av bidrag

På grund av Kulturfondens breda uppdrag kan man förvänta sig att en mängd olika kriterier styr beslutsprocessen när det gäller fördelning av bidrag. För festivaler finns som sagt inga konkreta uttalade kriterier, men en genomgång av några sakkunniga kommentarer som har getts för ett antal beviljade bidrag ger en fingervisning. En riktlinje hänför sig till *kontinuitet*, en aspekt som tidigare diskuterats. Vissa stödjande kommentarer hänvisar till festivalens ”etablerade” karaktär, det vill säga att festivalen har existerat en tid och befunnits fungera – vilket ger festivalen legitimitet. Vissa kommentarer hänför sig till den upplevda kvaliteten, såsom ”höghögklassig”, ”spännande” och ”uppskattat program”, eller till dess utförande, som ”professionellt” eller ”fungerande”. Festivalens genomslagskraft dyker också upp, i kommentarer som ”betydande” och ”regionalt och nationellt viktigt”. Slutligen finns det vissa kommentarer om ansökan och rapportering, såsom ”välgjord plan och budget” och ”bra redovisning”. På basis av detta skulle således följande kriterier inverka:

1. Konstnärlig kvalitet
2. Räckvidd och genomslagskraft
3. Professionalitet
4. Klar ansökan och redovisning

Som man ser måste samtliga kriterier definieras noggrannare, men det ger åtminstone en idé om vad som beaktas vid beredning och beslutsfattande. Räckvidd och genomslagskraft är inte enbart av geografisk art, utan kan också till exempel inkludera det nätverk av samarbetspartners som festivalen har byggt upp. En aspekt som också kan inkluderas är att visa att man engagerar talkoarbetare för festivalen, och därmed skapar ett socialt värde. En aspekt av professionalisering kan tänkas vara att man har en anställd verksamhetsledare, men samtidigt ska man minnas att många festivaler vill vara småskaliga och ideellt baserade. Varje festival bör därför bedömas i relation till dess syfte och målsättningar, men det finns ett antal generella aspekter som man kan rekommendera att ska ingå i en beskrivning av verksamheten.

Slutsatser och förslag

PÅ BASIS AV vad som framkommit i intervjuerna och för att återknyta till studiens syfte att dels ge en översikt av verksamheten inom festivalfältet, dels formulera några riktgivande slutsatser så ska här några punkter framföras. För det första kan denna studie ses som ett led i synliggörandet av festivalfältet som en specifik form av kulturverksamhet. Med denna studie som grund kunde kulturfondens festivaldata tillhandahållas i form av ett separat register. Informationen finns, men inte i samlad form i dagens läge. I denna rapport finns en sammanfattning av de festivaler/evenemang som fått understöd av Svenska kulturfondens 2005–2009. Det är då dessa data sammanfattas som man får en överblick över omfattningen av de festivaler som Svenska kulturfonden stöder. Genom en dylik enkel sammanfattning bidrar man till att ge en bild av festivalfältets mångfald, och man kan också distribuera nyttig information åt festivalarrangörer. Eftersom denna bit är en fråga om databehandling torde det inte vara svårt att skapa och upprätthålla ett festivalregister.

Upprättandet av en ny kategori för former av kulturverksamhet som understöds har dock en större betydelse, som sträcker sig bortom databehandling. I kapitlet om utvärdering av kulturverksamhet diskuterades hur värde konstrueras i relationer mellan olika aktörer, och hur ansvarsskyldighet därmed också upprättas. Om man etablerar kategorin ”festivaler” som en specifik sektor av kulturaktiviteter som Svenska kulturfonden stöder, så innebär det inte att man endast namnger ett fält som redan finns, utan också att man samtidigt, om inte explicit så åtminstone implicit, formar sagda fält genom att man har en tanke om vad som kan anses passa i kategorin festival, vilka särdrag man förväntar sig att en festival ska uppvisa, hur sektorn kan tänkas utvecklas och hurdana medel som eventuellt ska öronmärkas för denna typ av verksamhet. Det innebär också att man kan följa upp sektorn med rapporter som denna, för att se hur festivalverk-

samhet och för den beviljat stöd utvecklas. Vidare kan man jämföra festivalerna med den information som andra instanser har, som till exempel Finland Festivals eller Centralkommissionen för konst som tidigare omnämnts. Här uppdragas således den ömsesidiga växelverkan som tidigare påtalades – att Kulturfonden i egenskap av kulturpolitisk aktör kan omforma delar av kultursektorn samtidigt som fältets aktörer genom sin verksamhet bidrar till hur denna omformning tar sig uttryck i praktiken.

Givet den stora förekomsten av festivaler och den betydelse de har i Finland, och den trots allt ansevärd mängd bidrag som Svenska kulturfonden beviljar för festivalverksamhet, så vore det att rekommendera att denna typ av verksamhet är föremål för en mer systematisk uppföljning. Förutsättningarna för att göra detta är att upprätta en kategori eller ett verksamhetsområde för festivaler.

Kvalitetskriterier för verksamheten och principer för bidrag

En central aspekt av denna studie har varit hur värde kan tillskrivas kulturverksamhet såsom festivaler, samt att detta upplevda värde har konsekvenser för hur beslut fattas om bidrag. En kategorisering av de värden som arrangörerna upplever sig skapa hänför sig till det konstnärliga innehållet, att man erbjuder en unik tjänst genom att möjliggöra en viss kulturaktivitet, att man har betydelse för ortens andra aktörer och för ortens image. Kulturfonden å sin sida värderar också ett konstnärligt högkvalitativt innehåll, samtidigt som man vill se en välfungerande organisation som kan kommunicera sin verksamhet och dess resultat på ett tillfredsställande sätt. Slår man samman dessa kan följande beskrivning av kriterier för utvärdering av festivaler sammanfattas.

Konstnärlig kvalitet

Detta är kriteriet som festivalerna generellt sett upplever sig kunna uppfylla på basis av den kunskap man har och det nätverk man har tillgång till, exempelvis genom den konstnärliga ledaren. Aspekter som man kan tänka sig att ingår här är en medvetenhet om den egna genrens aktuella trender, kunskap om artister, ett nyskapande program, ett publikvänligt grepp, klar satsning på innehållet och en tanke om innehållets sammansättning.

Räckvidd och genomslagskraft

Detta kriterium ska inte endast ses som ett geografiskt mått, utan också hur festivalen når det lokala samhället, och vilken roll den spelar på kulturfältet. Som grund är det upplysande att redogöra för festivalens omfattning gällande antal dagar och antal tillställningar (det antal tillställningar man erbjuder ger stora variationer i kostnader), sålda biljetter och publikmängd (dessa båda kategorier är inte nödvändigtvis lika) samt publikens sammansättning (t.ex. specifika målgrupper, som en ung publik som ofta anses vara svår att nå). Genomslagskraft kan också demonstreras genom att man är unik i sitt slag. På den lokala orten kan räckvidd och genomslagskraft innebära att man skapar ett ekonomiskt värde genom att samarbeta med lokala entreprenörer (restauranger, inkvartering), eller att man skapar ett socialt värde genom att engagera olika parter (talkoarbetare, skolor, andra föreningar osv.). Festivalen kan även ge upphov till andra kulturaktiviteter (kurser, seminarier, särskilda satsningar) i samband med eller utanför dess egentliga verksamhet, vilket ökar dess räckvidd.

Professionalitet/organisationsutveckling

Verksamhetens former är något som man ibland upplever att man brottas med. För att beskriva hur denna del av verksamheten sköts kan man tänka sig att uppvisa en tanke om en klar profilering, verksamhetsmålsättningar, marknadsföringsstrategi och rollfördelningar inom organisationen.

Den sista biten som återfinns bland kulturfondens kommentarer på ansökningar – klara ansökningar och redovisningar – torde innehållsmässigt lösa sig, om ovanstående kriterier omfattas i någon grad. Alla ovanstående möjliga kriterier gäller naturligtvis inte alla festivaler, och tanken är inte att alla borde redogöra för samtliga aspekter. Beroende på festivalens aktuella tillstånd så kommer olika aspekter att få olika betydelse. Ibland gör man satsningar för att utveckla verksamheten, ibland kör man på med en modell som har visat sig fungera. Det som varje festival dock har eller borde ha är en formulerad målsättning och profil. Vilka faktorer man inkluderar i målsättningen kan däremot variera – och resten av verksamheten måste utvärderas i förhållande till dessa målsättningar.

Om festivaler upprättas som en mer tydlig kategori för vilken bidrag beviljas, innebär det också att kriterier för verksamhetens utvärdering, och grunderna för beviljande av bidrag måste etableras. Ovanstående kriterier kan fungera som diskussionsunderlag för detta.

Samarbets- och utvecklingsinitiativ

Gällande frågan om behovet och nyttan av ett ”festivalkansli” som kunde fungera som knutpunkt för festivalarrangörer är svaren till största delen skeptiska. Som möjliga fördelar med ett dylikt kansli anges kontakter inom utrustning och teknik, och möjligheten att öppna upp nya marknadsföringskanaler. Man anser att risken med ett dylikt kansli är att en onödig administrativ mellanhand skapas, med ett centraliserat kontor som inte är tillräckligt nära fältet. Festivalarrangörerna har till stor del ett etablerat kontaktnät som möjliggör tillgång till utrustning, teknik och andra tjänster. Ekonomisk administration och IT sköts inom föreningen. Nyttan av ett nytt, centralt, koordinerande festivalkansli kan ses vara begränsad.

Samtidigt finns redan ett antal olika initiativ där festivaler i olika konstellationer samlas, dels inom turisminitiativ som Musik i Åboland, dels inom specialinitiativ som Produforum. Infrastruktur som Luckan och Kulturhuset finns redan och i samband med dessa händelsekalendern evenemax.fi. Man bör beakta dessa redan existerande samlade knutpunkter och projekt, för att om möjligt använda dem för att främja festivalernas verksamhet.

Festivalerna har som sagt sitt etablerade kontaktnät, men andra festivaler hör inte alltid till detta kontaktnät. I vissa fall existerar ett informellt samarbete mellan festivaler när det gäller koordinering av tidpunkter, och vissa ingår i mer etablerade samarbetsnätverk som Musik i Åboland.

Bland de festivaler som ingår i denna studie finns en enorm mängd erfarenhet och olika verksamhetsmodeller och -lösningar, men det är inte alltid som man har tillfälle att få insyn i andras verksamhet. Till exempel kunde Nagu Kammarmusikdagar, som funderar på hur man kunde organisera verksamheten så att man har en avlönad verksamhetsledare, eventuellt ha nytta av att få ta del av hur Baltic Jazz, som sedan 2008 har en avlönad verksamhetsledare, har gått tillväga. Att knyta kontakter omtalas som en viktig del, och som kanal nämns ibland evenemang och informationstillfällen som Svenska kulturfonden ordnar. Tillfällen som nämns som givande i detta sammanhang är sådana som har ordnats på regional nivå där kulturarbetare har kunnat träffas, samt Föreningsfestivalen. Mer än ett fast festivalkansli kunde därmed en ”ambulerande festivalklinik” fungera som ett sätt att bringa festivalarrangörer samman kring gemensamma teman, där utgångspunkten är deras behov. Ett tema som kunde vara föremål för en klinik är gemensam marknadsföring – det finns redan

ett antal goda exempel på fältet som andra kunde ta del av. Hur man har engagerat lokala aktörer kunde också vara föremål för en gemensam diskussion, liksom temat sponsring. De regionala ombuden omnämns som en naturlig kontakt till Kulturfonden, eventuellt är det genom dessa som kliniken kunde arrangeras. Man bör minnas att det utöver de festivaler som ingår i denna studie finns många andra festivaler som Kulturfonden stöder, och som kunde vara målgrupp för en "klinik".

Det är allmänt sett inte bristen på intresse som förhindrar samarbete mellan festivaler, men man upplever att "samarbete är mera arbete" då man inte exakt vet vilka fördelar det kunde medföra. Upplevda former av fruktbart samarbete som omnämns har ett regionalt fokus och omfattar ett fåtal festivaler. För att stöda och testa ett konkret samarbete har Kulturfonden möjlighet att genom ett pilotprojekt utlysa bidrag för gemensamma utvecklingsprojekt för festivaler.

Kulturfondens interna processer

Inom ramen för studien tillfrågas de intervjuade även om deras erfarenheter av Svenska Kulturfonden. Man upplever att informationen om bidrag är tillräcklig, däremot skiljer sig utsagorna då det handlar om de kriterier som man tror att Kulturfonden tillämpar för att bevilja bidrag samt då det handlar om tillgång till (eller brist på) feedback. Ett syfte med studien var därmed också att se på Kulturfondens interna fördelning av bidrag, och eventuella diskrepanser mellan central och regional fördelning och mellan festivaler. Den tidigare redovisade uppdelningen mellan central och regional fördelning uppvisar vissa trender, men inom ramen för denna studie finns inte exaktare information om bakomliggande orsaker. Det vidkommer därmed Kulturfonden att på basis av dessa uppgifter besluta om en eventuell närmare genomgång av a) hur beslut om kanalisering centralt/regionalt sker, och b) huruvida de regionala fondernas beslutskriterier varierar.

Studiens begränsningar

Denna studie har haft festivalorganisationerna som fokus – inga data har samlats gällande lokalnärings och andra parter som samarbetar med festivalerna, om deras upplevda nytta av samarbetet. Några publikundersökningar har inte heller

inkluderats, vilka kunde ge en bild av besökarnas profil, andel återkommande publik, övernattningar, uppskattad summa pengar som används för festivalbesöket etc. Några av festivalerna som ingår i studien har gjort enstaka publikundersökningar, men det är inte något som tillämpas systematiskt. Å andra sidan har kulturfonden här tillgång till ett brett nätverk av festivalarrangörer, och en möjlighet att med deras tillstånd utföra specialiserade datainsamlingar.

Avslutande reflektioner

DET FRAMGÅR FÖRHOPPNINGSVIS av denna studie att festivaler utgör ett betydande, inspirerande och mångfasetterat inslag i kultursektorn. Att sammanställa rapporten gav insikt i hur dessa organisationer arbetar med att kontinuerligt kunna erbjuda ett innehåll som lever upp till de förväntningar som man upplever att riktas mot festivalen. De flesta personer som är med och jobbar för att förverkliga festivalerna gör det utan ersättning och av ett brinnande intresse för någon viss form av kulturaktivitet, musik, litteratur, teater eller någon annan konstform eller målsättning. Man uppvisar också ett stort mått av entreprenörskap och smarta lösningar för att få verksamheten att bära sig. Man engagerar olika parter i arbetet med festivalen, och effekterna av det nätverk som festivalen är med och skapar kan ses sträcka sig långt utanför dess omedelbara verksamhet.

Att diskutera vilka riktlinjer som kunde användas för att utvärdera eller beskriva verksamheten ska inte ses som ett försök att tillämpa ett antal strikta kriterier som varje festival måste uppfylla för att berättiga sin existens. Däremot har denna rapport förhoppningsvis kunnat ge en bild av hur arrangörerna ser på betydelsen och värdet av sin verksamhet samt vilka aspekter som Svenska kulturfonden som kulturpolitisk aktör beaktar för att fatta beslut om bidrag. Det allmänna intrycket som arrangörerna gav var att kontakten till kulturfonden är god. Denna studie ska ses som ett led i att upprätthålla och utveckla det goda samarbetet och som ett led i att skapa förutsättningar för en fortsatt levande festivalsektor.

Bilaga 1: Intervjuteman

1. Bakgrundsfakta om festivalen

Vilket år startade festivalen?

Hur startade den?

Vad är det ungefärliga antalet besökare per festival?

Hur många dagar pågår festivalen?

Hur många enskilda tillställningar (konserter, föreställningar, etc.) ingår i festivalen?

Strävar festivalen efter att växa?

2. Organisation

Vilken organisationstyp är festivalen?

Hur stor är ”kärnorganisationen” som arrangerar festivalen?

Hur många frivilliga engageras vanligen för festivalen?

Vilka personer, om några, får betalt för att jobba med eller delta i festivalen?

Vilka utrymmen använder festivalen?

3. Samarbetspartners

Vilka är festivalens centrala samarbetspartners och vilken roll har de?

Finns det andra partners som man vill utveckla ett samarbete med, vilka?

Samarbetar man med andra festivaler: om ja, vilka och hur?

Finns det behov/efterfrågan för ett koordinerande forum för tjänster, rådgivning och kontaktförmedling med andra festivalarrangörer?

4. Ekonomistyrning/administration

Hur stor är budgetens årliga ungefärliga omfattning?

Vilka är de största utgifts- och intäktsposterna?

Sköts alla funktioner internt (ekonomi, marknadsföring etc.), om inte, vilka köps in?

Vilka är de största riskerna/osäkerhetsfaktorerna med verksamheten?

Finns det formella verksamhetsplaner? Hur långt framåt sträcker de sig?

Hur uppföljs verksamheten?

5. Kvalitet/innehåll

Vilken uppgift fyller festivalen?

Vad betyder "god kvalitet" för festivalen?

Samlar man feedback från besökare: om ja, hur och vad används den till?

Hur bestäms innehållet/temat för festivalen?

Hur jobbar man med att utveckla festivalen?

6. Marknadsföring

Hur marknadsförs festivalen?

Vilka är målgrupperna?

Vilken betydelse har festivalen för orten/regionen?

Samarbete med turismorganisationer eller -företag.

7. Svenska kulturfondens roll

Vilken betydelse har Svenska kulturfonden för festivalen?

Vilken form av kontakt har man med Svenska kulturfonden?

Kunde samarbetet med Svenska kulturfonden utvecklas? Hur?

Finns det klar information om tillgängligt ekonomiskt stöd?

Är kriterierna för beviljande av stöd klara?

Anser man att Svenska kulturfonden har information om och insikt i verksamheten?

8. Respondentens profil

Bakgrund och roll inom festivalorganisationen.

SVENSKA KULTUR
FONDEN